ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΙ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Δ)ντὴς ΚΩΣΤΑΣ Δ. ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤΟΑ ΚΑΡΑΣΣΟ 58 - ΤΗΛ. 62-69

Χρόνος 1ος—'Αρ. Φύλλου 6
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 20 'Απριλίου 1944

Τιμὴ Φύλλου Δραχ. 40000
Συνδρομὴ Τρίμηνη 250.000

ΝΤΑΝΤΑΪΣΜΟΣ - ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ - ΠΟΙΗΣΗ

ΤΟΥ Κ. ΓΙΩΡΓ. ΔΕΛΙΟΥ

'Υπάρχει θαρρῶ μιὰ σύγχυση στὶς κυριώτερες μορφὲς μὲ τὶς ὁποῖες παρουσιάστηκαν οἱ ἀνησυχίες, στὴν ποίηση τὶς δυὸ τελευταῖες δεκαετίες. Γνωστὸ εἶναι πὼς στὴν ἀνανεωτικὴ αὐτὴ προσπάθεια, τὴν πρώτη βολὴ τὴν ἔρριξεν ὁ ντανταϊσμός. 'Αρχηγοὶ τῆς σχολῆς αὐτῆς ἦταν πολλοί. Εἶταν μιὰ ὁμάδα στὴ Ζυρίχη ποὺ πέταξε στὴ μέση τὴ λέξη «ντανταί». Κυριολεκτικὰ ἡ λέξη αὐτὴ δὲ σημαίνει τίποτα. Τὸ πνεῦμα της ὅμως, ἡ ἔννοια της, εἶχαν σκοπὸ τὸ γκρέμισμα κάθε ἀξίας. Σὰ μοναδικὴ δράση εἶχε τὴν παντοτεινὴ ἐναντίωση τοῦ ἀτόμου στὴν καθιερωμένη τάξη καὶ ἔννοια τῆς ἠθικῆς· μιὰ δράση ποὺ ἐκδηλώνονταν μὲ μανιφέστα, μὲ ποιήματα, μὲ κείμενα διάφορα, μὲ τὴ ζωγραφική, τὴ γλυπτική, τὸ θέατρο. Ἤθελε τὴ λύτρωση τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὰ δόγματα καὶ τὰ νομικὰ θέσφατα. Κ' ἐλευθερώνοντας τὸ ἄτομο ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ πνεῦμα, εἶταν οὔτε λίγο οὔτε πολύ, νὰ ποῦμε, σὰ νὰ ἔθετε στὴν ἴδια μοῖρα τὴ μεγαλοφυΐα μὲ τὴν ἡλιθιότητα. Δὲν πρόσεχαν ἄν ὅ,τι ἔλεγαν ἢ παρουσίαζαν ἢ ἔγραφαν, εἶταν ὡραῖο ἢ ἄσχημο, λογικὸ ἢ ἀληθοφανές. Δίχως νὰ τὸ ὑποπτεύονται εἶχαν ὑψώσει σὲ δόγμα τὸν αὐτοματισμό. Σκοπὸν εἶχαν ν' ἀντικαταστήσουν τὴν πραγματικότητα μὲ τὴ δημιουργία μιᾶς ἄλλης τάχα ἀνώτερης πραγματικότητας ποὺ νὰ μὴν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τὴν τάξη καὶ τὸ νόμο. Ζητοῦσαν ἕνα ἀφηρημένο σύμπαν, καμωμένο ἀπὸ στοιχεῖα δανεισμένα, βέβαια, ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο, τοποθετημένα ὅμως ἔξω ἀπὸ κάθε ἔννοια ἀξιολογική. Ἕνας ἀπὸ τοὺς θεωρητικοὺς τῆς σχολῆς αὐτῆς ὁ Β. Φαὶ ἔδινε τὸν ἑξῆς χαρακτηρισμό: 'Ο «ντανταί» δὲν ἀρνήθηκε μονάχα τὴν ἀξία καὶ τὴν ὑπόσταση τῶν πραγμάτων, μὰ τὰ πάντα, καὶ κοινωνία, καὶ κοινό, καὶ λεκτικὸ καὶ διανόηση, καὶ πρὸ πάντων τὴ λογοτεχνία. Εἶταν τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ ρομαντισμοῦ· διακήρυξε τὴ χρεωκοπία τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς κοινωνίας, δήλωνε πὼς γιὰ ἕναν ποιητὴ κάθε τι ποὺ λέγονταν αὐθόρμητα, ἄμεσα, εἶταν ποίηση. Εἶταν σὰ νὰ ἐπιβεβαίωνε τὴν ἀπόλυτη ὑπεροχὴ τῆς ἔμπνευσης». 'Ο ντανταϊσμὸς στάθηκε μιὰ προσωρινὴ λύση στὴ μεταπολεμικὴ ἀνησυχία· λέμε προσωρινή, γιατὶ κ' οἱ ἴδιοι ὁμολογοῦσαν πὼς στὴ ντανταϊστικὴ λογοτεχνία δὲν ὑπῆρχε ἡ παραμι-

ΣΤΟ ΦΥΛΛΟ ΤΟΥΤΟ

ΓΙΩΡ. ΔΕΛΙΟΥ: **Ντανταϊσμὸς—'Υπερρεαλισμὸς—Ποίηση**
Γ. ΘΕΜΕΛΗ: **Τοῦ Λεβέντη καὶ τοῦ Χάρου** ('Ανάλυση Β')
Τ. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ: **Μὴ Μιλᾶς** (ποίημα)
ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ: **Οἱ Μαραζιάρηδες** (Σημείωμα Γιάννη Κουλουκάτση)
FR. HOELDERLIN: **Σὰν ἤμουνα παιδὶ** (ποίημα μετ. Π. Μαρινάκη)
ΜΠΑΜΠΗ ΝΙΝΤΑ: **Βορειοελληνικὴ ποίηση** (Δ)
Π. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ: **'Αγακῶντας** (Διήγημα)
Γ. ΤΣΙΤΣΙΜΠΙΚΟΥ: **Σὲ ἕνα πορτραῖτο** (ποίημα)
Λ. ΠΟΖΙΟΠΟΥΛΟΥ: **Θεσσαλονίκη** (ποίημα)
Σ. ΚΟΥΛΗ: **Βραδυνὴ Εἰκόνα** (ποίημα)
ALFR. TENYSSON: **Ζητιάνα** (ποίημα μετ. Κ. Χ'' Δημητρίου)
Γ. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗ: **Δροσεροὶ 'Υπνοι** (ποιήματα)
Β. ΔΕΔΟΥΣΗ: **'Η Φοινικιὰ τοῦ Κ. Παλαμᾶ** (ΣΤ)
Ν. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ: **Γράμματα ἑνὸς γέρου σὲ μιὰ νέα**
FR. SCHILLER: **Σκόρπιες σκέψεις σὲ μερικὰ αἰσθητικὰ ζητήματα** (μετ. Τ. Στουγιαννάκη)
Κ. ΜΑΡΙΝΑΚΗ: **Κριτικὸ σημείωμα γιὰ τὸ «'Αρχεῖον Κοινωνιολογίας καὶ Ἠθικῆς»**
ΣΤ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ: **Κριτικὸ σημείωμα γιὰ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ «Δακρυσμένοι 'Αγγελοι τοῦ Ν. Παπαγεωργοπούλου**

κρότερη φιλοδοξία. Ὁ ντανταϊσμὸς ἔτεινε σ' ἕναν ἀντιρρεαλισμό· ἀρνιόνταν τὴ λογικὴ διανόηση, ζητοῦσε τὸ ἀπόλυτο γιὰ νὰ φτάσει στὴν αὐθεντικότητα τοῦ ἀτόμου.

Ἀπὸ τὸ ντανταϊσμὸ πήγασε μιὰ ἄλλη σχολή: ἡ σχολὴ τοῦ ὑπερρεαλισμοῦ. Γι' αὐτοὺς ἡ πραγματικὴ ζωή, καθὼς ἀντικρύζεται, δὲν ἔχει καμμιὰν ἔννοια, ὅπως δὲν ἔχει ἔννοια καμμιὰ κι' ὁ ἄνθρωπος ποὺ τὴ δέχεται. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει ἀξία γι' αὐτοὺς εἶναι ν' ἀποφύγουν τὸ πραγματικὸ μὲ κάθε τρόπο, νὰ φτάσουν μὲ κάθε μέσο τὸ ἀπόλυτο, ἢ τοὐλάχιστο ἐκεῖνο ποὺ μπορεῖ νὰ τὸ ἀντικαθρεφτίσει. Φανερὸ λοιπὸν εἶναι πὼς ὑπάρχει μιὰ διαβάθμιση, μιὰ ἐξέλιξη, καὶ πρὸ πάντων ἕνας πόθος γιὰ μιὰ πιὸ συνειδοτοποιημένη πρόοδο σ' αὐτὸ ποὺ λένε αὐτόνομη ποίηση (κι' ὄχι καθαρὴ ποίηση ποὺ σὰν ἔκφραση δὲν ἔχει κανένα νόημα). Σ' ἕνα καλῆς πίστεως ἄνθρωπο, ἡ κίνηση αὐτὴ τῶν ὑπερρεαλιστῶν μέσα στὸ πλαίσιο τῶν μεταπολεμικῶν ἀνησυχιῶν, εἶναι καὶ φυσικὴ καὶ νοητή. Μὲ μιὰ βασικὴ μόνο προϋπόθεση: ὅτι στὴν ὑπερρεαλιστικὴν ἐκδήλωση θὰ ὑπάρχει τὸ δῶρο τῆς χάρης, τὸ σπέρμα κάποιας ὀμορφιᾶς, ἡ δόση τῆς καλλιλογίας, φανερώματα, δυστυχῶς τόσο σπάνια. Πιὸ συχνὰ συναντοῦμε τὸ ἀκαλαίσθητο, τὸ ἄχαρο, τὸ ἄσχημο, ἐκεῖνο ποὺ μὲ ἄτεχνο τρόπο πάει νὰ ξαφνιάσει. Κ' εἶναι ἡ προϋπόθεση αὐτὴ μιὰ ἀπὸ τὶς ἀδύνατες πλευρὲς τῆς ὑπερρεαλιστικῆς ποίησης. Δὲ θὰ ἰσχυριστοῦμε πὼς σὰ σύστημα ὁ ὑπερρεαλισμὸς σκότωσε τὴν ποίηση, ἢ πὼς τὴν ἀηδιάζει καὶ τὴν κατατυραννεῖ μὲ ἀξιώσεις ἀκατόρθωτες καὶ ἀνεπίτευκτες. Ἀναμφισβήτητα ὅμως ποτὲ της δὲν κατόρθωσε νὰ προκαλέσει ἕναν κάποιο κραδασμὸ νὰ καθιερώση ἕναν κάποιο αἰσθητικὸ κώδικα, νὰ χαρίσει τὴν αἰσθητικὴ ὀμορφιὰ καὶ τὴν καλλιτεχνικὴ συγκίνηση. Κι' αὐτὸ ἀκόμα τὸ πιὸ καλλιεργημένο πνεῦμα ἔδειξε τὴν εὐαίσθητη δύναμη τῆς φαντασίας του σὲ στίχους μονάχα, γύρω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὑπάρχει ὁ παραλογισμός, κ' ἕνα εἶδος μαύρης μαγείας, ποτὲ ὅμως ἕνα σύνολο, ἔστω κι' ἂν τὸ παραδεχτοῦμε στερημένο ἀπὸ τὴ λογική του λειτουργία κ' ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τοῦ ἀνθρώπινου. Νόμιμη λοιπὸν κι' ὡς ἕνα μέρος ἀπαραίτητη στάθηκε ἡ ἀντίδραση τῶν ὑπερρεαλιστῶν στὸ παραδεγμένο—ὅταν καὶ ἑνόσω χρησιμοποιήθηκε σὰ μέσο ἐνάντια στὴν ποίηση καθεαυτὴ κι' ὄχι ἐνάντια σὲ κάποιες ἀνθρώπινες καὶ κοινωνικὲς ἀξίες, ποὺ μόνη της ἄλλωστε, δηλ. σὰν ποίηση καθεαυτὴ δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ ἐξυπηρετήσει.

Ἀλλὰ γίνεται κάθε τόσο καὶ πιὸ φανερὸ πὼς προχωρήσαμε κ' οἱ Ἕλληνες πέρ' ἀπὸ τὸ στάδιο τῆς παραγνώρισης τῶν ποιητικῶν ἀξιῶν—κι' αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ μοῦ δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ διατυπώσω τὶς σκέψεις αὐτές. Τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ ἡ ἑλληνικὴ ποίηση, ὅπως εἶταν φυσικὸ γνώρισε τὴν ἐπίδραση ἀπὸ τὶς ξένες τεχνοτροπίες καὶ τὰ εὐρωπαϊκὰ πνευματικὰ ρεύματα. Θὰ ἔπρεπε νὰ λυπηθῆ κανεὶς ἄν δὲν τὴ δέχονταν... «Ἐκεῖνοι ποὺ φοβοῦνται κι' ἀποφεύγουν τὴν ἐπίδραση κάνουν τὴ σιωπηλὴ ὁμολογία τῆς ψυχικῆς τους φτώχιας» λέει ὁ Δ. Ζίντ. Ἔδωσε δείγματα ἴσως ἄφθονα, καὶ τοῦ ντανταϊσμοῦ καὶ τοῦ ὑπερρεαλισμοῦ. Προσωπικὰ δὲν εἶχα ποτὲ τὴν ἐλάχιστη ἐκτίμηση σ' αὐτὰ τὰ ἐκφραστικὰ κυβιστήματα ποὺ μαρτυροῦν μιὰ διονοητικὴ στρέβλωση. Ὅμως οἱ ἀνανεωτικὲς προσπάθειες στάθηκαν γόνιμες· τόσο ποὺ νὰ ἐπιβάλλεται πιὰ ἕνας διαχωρισμὸς ἀνάμεσα στὸν ντανταϊσμό, στὸν ὑπερρεαλισμὸ καὶ στὴν ποίηση μὲ τὴ μορφὴ τοῦ προχωρημένου λυρικοῦ λόγου. Ἀτυχῶς ἐξακολουθεῖ ἀκόμα νὰ ὑπάρχει μιὰ σύγχυση ἀνάμεσα στὶς μορφὲς αὐτῆς τῆς «ποίησης»· ἐκείνης δηλ. μὲ τὴ λεκτικὴ ἀκροβασία καὶ τὴν αὐτόματη γραφή, καὶ τῆς ἄλλης τοῦ λυρικοῦ λόγου μὲ τὴν ἀγνὴ προαίρεση ποὺ τώρα ὑψώνει τὸ ἀνάστημά της στὶς παραδομένες κλασσικὲς μορφές. Ἴσως—ἴσως μάλιστα νὰ ὑπάρχει ἀκόμα μιὰ συμπάθεια, κάποτε κ' ἕνας φανατισμὸς σ' ὅ'τι στάθηκε κίνητρο γιὰ μιὰν αὐτοδύναμη καλλιέργεια τοῦ ἀδέσμευτου λυρικοῦ λόγου. Ἡ αἰτία εἶναι ποὺ στὴ μορφὴ αὐτὴ τοῦ προχωρημένου ποιητικοῦ λόγου δὲ δόθηκε ὁ κατάλληλος χαρακτηρισμός. Ὅπως καὶ νἆναι, γεγονὸς ἀναμφισβήτητο παραμένει τοῦτο: Ποιητὴς μπορεῖ νἆναι κανεὶς καὶ στὴν πρόζα, καὶ στὴ μουσική, καὶ στὴ ζωγραφική καὶ στὴ γλυπτική—γιατὶ τάχα ὄχι καὶ σ' αὐτὴ τὴ ζωή;

Στὴν τέχνη τοῦ γραφτοῦ λόγου ἕνας ἐλεύθερος στίχος πολλὲς φορὲς εἶναι ὡραιότερος ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους ποὺ ὑπακούουν στοὺς αὐστηροὺς κανόνες τῆς μετρικῆς. Ὅμως μ' ὅση ἐλευθερία καὶ φρόνηση κι' ἂν καλλιεργήσουμε τὸ ξανάνιωμα, τόσο τῆς μορφῆς ὅσο καὶ τοῦ νοήματος τῆς νέας ποίησής μας, δὲ θὰ φτάσουμε σὲ ὑπολογίσιμο αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα ἂν γιὰ τὸν ὀργανωμένο ποιητικὸ λόγο δὲν ξεκινήσουμε ἀπὸ πλούσια ἐσωτερικὰ θησαυρίσματα, ἂν δὲ συλλάβουμε τὴν ἐσωτερικὴ μορφὴ τοῦ καλλιτεχνικοῦ δημιουργήματος. Χρειάζεται μιὰ ψυχικὴ περιπέτεια, μιὰ ζωϊκὴ πείρα, ἕνα προσωπικὸ βίωμα καὶ μιὰ πνευματικὴ ὑγεία καὶ δύναμη γιὰ νὰ παγιωθεῖ ἡ τέλεια ἔκφραση, Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα λοιπὸν δὲ μᾶς τῶδωσε ἡ νέα ποίηση. Νιώθουμε τὴ διάθεση τῆς στιγμῆς, ἀναγνωρίζουμε τὸ χρῶμα, τὸ φῶς, τὴ γήϊνη καταγωγή, τὸν ὡραῖο τὸν ἀντικατάστατο ἐδῶ κ' ἐκεῖ στίχο, ὄχι ὅμως καὶ τὸ ἀκέραιο καλλιτέχνημα. Τὸ σύνολο τραβάει σὲ ἄλλους ὁρίζοντας, στὴ μουσικότητα τοῦ ἤχου.

Ἔχω ὑπόψη μου τὴ στιγμὴ τούτη δυὸ ποιητικὲς συλλογές. Τὶς «Νοτιὲς» τοῦ συμπολίτη μας κ. Θανάση Φωτιάδη καὶ τὴν «Ἀμοργὸ» τοῦ κ. Νίκου Γκάτσου. Πρωτοεμφανίζονται κ' οἱ δυὸ στὴ νέα ποίηση. Σκοπός μου δὲν εἶναι νὰ κοιτάξω ἀναλυτικὰ τὶς συλλογὲς αὐτές. Χάρηκα κυρίως τὴν ἀνόθευτη, τὴν ξελαγαρισμένη διάθεση τοῦ κ. Θ. Φωτιάδη ποὺ σὰ νέος εἶχε τὴ δύναμη ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὶς ποικίλες ἐπιδράσεις τῆς παραδομένης καὶ τῆς νέας ποίησής μας καὶ νὰ ἐκφράσει μὲ νέους ποιητικοὺς τρόπους τὴν ἐσωτερικὴ μορφὴ τοῦ δημιουργήματος ποὺ συνέλαβε. Ἡ ποιητικὴ συλλογὴ «Νοτιὲς» εἶναι μιὰ ἄδολη ψυχικὴ προσφορὰ στὸ νόημα τῆς καλωσύνης. Ὁ νέος ποιητὴς μᾶς δίνει σταθερὰ ἐχέγγυα γιὰ τὶς μελλοντικὲς δημιουργικές του κατακτήσεις. Στὴν «Ἀμοργὸ» τοῦ κ. Ν. Γκάτσου ὑπάρχει μιὰ ἀνισότητα. Συναντοῦμε τόν ὡραῖο στίχο, τὴ μουσικότητα τοῦ λυρικοῦ λόγου στὶς πρόζες του ποὺ μᾶς θυμίζουν τοὺς ρυθμοὺς τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ ὅπως μετουσιώνεται μὲ τοὺς νέους ποιητικοὺς τρόπους, μὰ εἶναι ἀκόμα φανερὴ ἡ ἐπίδραση τοῦ ὑπερρεαλισμοῦ μὲ τὸ ἄλογο στοιχεῖο, μὲ τὴν ἀντιποιητικὴ ἔκφραση ποὺ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ λεπταίσθητη φαντασία τοῦ ποιητῆ.

ΓΙΩΡ. Γ. ΔΕΛΙΟΣ

"ΤΟΥ ΛΕΒΕΝΤΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ„ *

ΑΝΑΛΥΣΗ

ΤΟΥ Κ. Γ. ΘΕΜΕΛΗ

Στὸ ποίημα αὐτὸ ὁ χάρος πλάθεται πολὺ διαφορετικός, ὅπως θὰ ἰδοῦμε, ἀλλὰ ὅπως καὶ νἆναι, δὲ βάζει καρτέρι τοῦ λεβέντη οὔτε ἀπὸ φόβο, οὔτε ἀπὸ μπαμπεσιά Κάτι ἄλλο συμβαίνει. Στὰ Δημοτικὰ τραγούδια πίσω ἀπ' τὶς μορφὲς μιλάει πάντα καὶ ἐκφράζεται ὁ λαός.

Στὴν περίπτωση αὐτὴ εἶναι ἀνάγκη—τὸ ἀπαιτεῖ ὁ μῦθος καὶ ἡ πλοκή του, ἡ σκοπιμότητα τῆς ἐλεύθερης φαντασίας—νὰ βρεθῆ ὁ Λεβέντης ἀντίκρυ στὸ θάνατο, κι' εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνη αὐτό, γιατὶ μπροστὰ στὸ θάνατο θὰ κριθῆ ἀπόλυτα καὶ θὰ ὁλοκληρωθῆ ἡ ὑπόστασή του. Ἀλλὰ ὁ Λεβέντης, ὁ νέος, ἔτσι ὅπως εἶναι καὶ φαίνεται στοὺς πρώτους στίχους, γεμάτος ἀπὸ τὸ ἄνθισμα τοῦ ἑαυτοῦ του, δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ ν' ἀντικρύση τὸ θάνατο στὰ καλὰ καθούμενα Ποτὲ δὲν μπορεῖ νὰ πάη ὁ νοῦς του στὸ θάνατο, οὔτε κἂν μπορεῖ νὰ ὑποπτεύεται τὴν ὕπαρξή του. Μόνο σ' ἕνα στενὸ σοκάκι, ποὺ πρέπει θεληματικὰ κι ἀθέλητα νὰ τὸ περάση ὁ Λεβέντης, μπορεῖ ν' ἀντιμετωπίση τὸ θάνατο.

Ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει λοξοδρομή, διαφυγή, δὲν ὑπάρχει ὁ ἀνοιχτὸς ὁρίζοντας ἀπὸ τὰ κορφοβούνια. Θέλει δὲν θέλει τὸν βλέπει μπροστά του καί:

—Γειά σου, χαρά σου, χάροντα. Καλῶς τον [τὸν λεβέντη»—

Ἐγκάρδιος, ἀλήθεια, χαιρετισμός. Δὲν ξέρω, μὰ θαρῶ πὼς διακρίνεται μιὰ λεπτή, σχεδὸν μυστικὴ εἰρωνεία—τραγικὴ εἰρωνεία—μέσα σ' αὐτὸ τὸ «γειά σου, χαρά σου, χάροντα» ποὺ ξεστομίζει ὁ λεβέντης, καθὼς διασταυρώνεται ἡ χαρὰ μὲ τὸ χάρο σὲ μιὰ τόσο φοβερὴ ὁμοηχία. Ἀντηχεῖ σὰν παρανομασία, καὶ σούρχεται νὰ ψάξης νὰ βρῆς τὴν ἐτυμολογική τους συγγένεια. Βγαίνει ἡ χαρὰ ἀπὸ τὸ χάρο ἢ ὁ χάρος ἀπ' τὴ χαρά; Ὑπάρχει πραγματικὰ γλωσσικὴ συγγένεια. Ὁ χάρος εἶναι ὁ Χάρων τῆς Ἀρχαίας μυθολογίας. Ἡ λέξη παράγεται ἀπὸ τὸ χαίρω. Μὰ ὅτι κι' ἂν ὑπάρχει, ἡ μᾶλλον ὑπῆρχε κάποτε, τρομερὸ χάσμα καὶ μέγα ἀνοίγεται τώρα ἀνάμεσα στὶς δυὸ αὐτὲς ἔννοιες... Μὰ τὸ χάσμα αὐτὸ ἀνάμεσα στὴ χαρὰ καὶ τὸ χάρο, πόσο ὡραία σκεπάζεται κάτω ἀπὸ τὴν ὁμοηχία ποὺ βγάζουν καὶ οἱ δυὸ λέξεις μαζί: Μὲ τὸ πρῶτο ἄκουσμα δὲν τὸ ὑποπτεύεται κανείς. Εἶναι τάχα ἕνα ἐσκεμμένο παιχνίδι; εἶναι μᾶλλον μιὰ σπουδαία σύμπτωση ἐννοιῶν καὶ ἤχων ποὺ ἦλθε φυσικὰ καὶ ἀβίαστα στὸ στόμα τοῦ λεβέντη.

Ἡ φράση αὐτὴ θυμίζει τὴ γιορταστικὴ κραυγὴ ποὺ ξεστομίζουν καὶ σήμερα ἀκόμα οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ ὅταν πιοῦν καὶ μεθύσουν καὶ φτάση στὸ ὑπέρτατο σημεῖο τὸ κέφι, ὅπου ὁ ἄνθρωπος σαστίζει καὶ παραληρεῖ ἀπὸ τὸ ἀβίαστο ἀνάβρυσμα τῶν αἰσθημάτων: «Ἂς πεθάνη ὁ χάρος» εἶναι ἡ τόσο χιρακτηριστικὴ κραυγή. Ἡ ζωή, ἡ χαρά της, βρίσκεται στὸ κορυφωμά της, ἀπ' ὅπου τολμᾶ νὰ καταργήση τὸ θάνατο. Ἔτσι κι ὁ λεβέντης. Μεθυσμένος ὄχι ἀπὸ πιοτό, ἀλλ' ἀπὸ σφοῖγος καὶ αὐταρέσκεια, γεμᾶτος πλησμονὴ καὶ ἀπὸ τὸ αὐτοσυναίσθημα μιᾶς εὐεξίας καὶ χαρᾶς ζωϊκῆς, ποὺ ὑψώνει τὴν ἔκφραση στὸ κατακόρυφο, ξεστομίζει αὐτὸ τὸ «Γειά σου χαρά σου, χάροντα»: Εἶναι ἡ ἴδια διάθεση μέθης ποὺ πλημμυρίζει τοὺς προηγούμενους στίχους, ποὺ ἐδῶ πέρνει ἕνα βαθύτερο τόνο. Καὶ γιὰ νὰ φωτιστῆ καλλίτερα τὸ νόημα τοῦ χαιρετισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ βαθύτερη βίωση τοῦ λεβέντη, ὅτι εἶναι ἡ ἔκφραση τῆς πιὸ ὑψηλῆς βαθμίδας ποὺ μπορεῖ νὰ φτάση τὸ αἴσθημα τῆς ζωϊκῆς ἔντασης καὶ χαρᾶς, ὥστε νὰ ἔχη τὴν αὐταπάτη ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπερπηδήση τὸ θάνατο, ὅτι πάει νὰ ὑψωθῆ στὸ ἀπόλυτο, παραθέτω δυὸ στίχους ἀπὸ μιὰ παραλλαγὴ τοῦ ἰδίου τραγουδιοῦ ἀπὸ τὸν Πολύγυρο ποὺ φέρ-

*Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος σελ. 68

νει τὸν τίτλο «Τοῦ χάρου καὶ τοῦ νιοῦ».

Μὲ γέλασανέ τὰ πουλιὰ τῆς ἄνοιξης τ᾽ἀηδόνια
Μοῦπαν ποτὲ δὲν πέθανα ποτε δὲν θὰ πε-
[θάνω κ.λ.π.

Ἡ ἴδια ἔκσταση ἀπὸ τὴν ἄνοιξη τῆς ζωῆς ποὺ ἐκφράζει ἕνας νεώτερος ποιητής, σύγχρονος:

Ὦ νιότη — πληρωμὴ τοῦ ἥλιου—αἱμάτινη
[στιγμὴ

ποὺ ἀχρηστεύει τὸ θάνατο.

Ὁ χαιρετισμὸς αὐτὸς τοῦ νέου τοῦ λεβέντη, ποὺ πρέπει νὰ τὸν φανταστοῦμε μ᾽ ἕνα πρόσωπο γεμᾶτο ἀκτινοβολία καὶ λάμψη νεανική, καὶ μ᾽ ἕνα στῆθος παλλόμενο ἀπὸ ζωϊκὴ εὐδαιμονία, ποὺ θέλει ν᾽ ἁπλωθῆ παντοῦ, ν᾽ ἀνοίξη τὴν ἀγκαλιὰ καὶ νὰ σκορπίση τὸν ἀβάσταχτο θησαυρό του πρὸς ὅλους τοὺς ἀνέμους, ἀποτείνεται στὰ τυφλά, σ᾽ ὅτι βρεθῆ μπροστά του, γιατὶ ὁ χαιρετισμός του ὁ πλούσιος εἶναι ἕνας ἀκόμα τρόπος ἐκφράσεως τοῦ ἑαυτοῦ του, εἶναι ἕνα μέσον ποὺ ἐξωτερικεύει τὸν πλοῦτο, ποὺ τὸν κατέχει, εἶναι τὸ μίλημα τῆς ἀνοιχτῆς καρδιᾶς του. Καὶ τὸ τραγούδι αὐτό, ὁ χαιρετισμός, ἀποτείνεται στὴν περίπτωση αὐτή—ἀλοίμονο! ἐδῶ εἶναι εἰρωνεία—στὸν ἴδιο του τὸν χάρο:... εἰρωνεία καὶ μαζὶ ὕψιστη ἔκφραση τῆς λεβεντιᾶς, ποὺ τὸ ἄνοιγμά της εἶναι τόσο μεγάλο, τόσο μεγαλόψυχο, ποὺ ἀγκαλιάζει καὶ τὸν χάρο τὸν ἴδιο. Ἔτσι στὸ σημεῖο τοῦτο μᾶς δίνεται κ᾽ ἕνα νέο στοιχεῖο τοῦ λεβέντη κοντὰ στὰ πρῶτα, στοιχεῖο πιὸ ἐσωτερικὸ τώρα, πιὸ βαθύ. Καὶ πρέπει νὰ παρατηρήση κανείς, πῶς ὁ λαὸς κατορθώνει νὰ συλλάβη ἔτσι γερὰ μιὰ μορφή, καὶ μάλιστα ἀπὸ μέσα, μὲ μιὰ ἄσφαλτη γνώση, μ᾽ ἕνα ἀλάθητο ἔνστιχτο.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόκριση τοῦ χάρου εἶναι ἐγκάρδια ἢ τουλάχιστον γεμάτη εὐγένεια καὶ ἀνθρωπιὰ... «καλῶς τον τὸν λεβέντη!»

Λεβέντη μ᾽ πόθεν ἔρχεσαι, λεβέντη μ᾽ ποῦ
[πηγαίνεις.

Πολὺ ἀνθρώπινος ὁ Χόρος ἐδῶ σ᾽ ὅλο τὸ ποίημα. Εἴπαμε, μιλάει πάντα ὁ ποιητής—καὶ πλάθει τὶς μορφές του σύμφωνα μὲ κεῖνο ποὺ θέλει νὰ πῆ καὶ νὰ παραστήση. Εἶναι λοιπὸν φανερὸ ἐδῶ, ὅτι ὁ χάρος δείχνει μιὰ ἐκτίμηση στὸν λεβέντη. «Λεβέντη μ᾽» καὶ «λεβέντη μ᾽» ἐπαναλαμβάνει. Δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ πῶς εἶναι εἰρωνεία αὐτὴ ἡ συγκατάβαση τοῦ χάρου πρὸς τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία. Ὁ χάρος δὲν εἰρωνεύεται ποτέ. Εἶναι ἡ πιὸ σοβαρὴ καὶ πιὸ ὑψηλὴ στιγμὴ τῆς ζωῆς. Ὁ χάρος λοιπὸν μὲ τὴν ἐπανάληψη αὐτὴ ὑπογραμμίζει σοβαρὰ τὸ νόημα τῆς ἔννοιας ποὺ ὀνομάζει. Εἶναι ἡ ἀναγνώριση ἀπὸ μέρους του, ἡ παραδοχή, ἡ σωστὴ ἐκτίμηση τοῦ ἀνθρώπινου ἀγαθοῦ, ποὺ λέγεται λεβεντιὰ καὶ ποὺ ἀνήκει ὁλόκληρο στὸ νέο ποὺ στέκει μπροστά του... Εἶναι σὰν νὰ καμαρώνη ὁ χάρος τὸ λεβέντη γιὰ τὴ λεβεντιά του, καὶ τοῦτο πάλι εἶναι ἡ μεγαλύτερη κίρωση, ὅτι ὁ λεβέντης εἶναι πραγματικὰ λεβέντης. Ὁ θάνατος κρίνει ὁριστικὰ κάθε ἀνθρώπινη ἀξία, τὴν ἐπισφραγίζει, τὴν καθιερώνει: Ὅλοι οἱ τρόποι τῆς ζωῆς εἶναι καὶ τρόποι τοῦ θανάτου. Κάθε ὑπόσταση καὶ μορφὴ κινδυνεύει νὰ μείνη λειψή, νὰ μείνη ἀσυμπλήρωτη καὶ νὰ φθαρῆ μέσα στὸ χρόνο, μέσα στὴ ρευστὴ ζωή. Παίρνει κάτι τὸ πάγιο, κάτι τὸ ἀπόλυτο ὅταν μετρηθῆ μὲ τὸ θάνατο. Γιατὶ μονάχα μπροστὰ σ᾽ αὐτὸν κρίνεται, ξεκαθαρίζει ἀναπόφευκτα ὡς πιὸ σημεῖο μπορεῖ νὰ σταθῆ, ὡς ποῦ φτάνει ἡ δύναμή της, ἡ πραγματική της οὐσία. Ὅ,τι εἶναι ἀνάξιο, χάνεται, ὅ,τι ἄξιο περνάει στὴν αἰωνιότητα. Γιαυτὸ ὁ Λεβέντης πρέπει νὰ δοκιμαστῆ καὶ νὰ κριθῆ ὡς πιὸ σημεῖο εἶναι λεβέντης ἀπὸ τὸ θάνατο. Αὐτὸς θὰ δώση τὴν σφραγίδα στὴν ἀξία του, τὸ μεγάλο καὶ ὁριστικὸ «ναί» στὴ λεβέντικη οὐσία του.

Λεβέντη, μ᾽ ἔστειλε ὁ Θεὸς νὰ πάρω τὴν ψυ-
[χή σου.

Ὁ χάρος τοῦ τραγουδιοῦ μας δὲν εἶναι μονάχα πολὺ ἀνθρώπινος, χωρὶς καμιὰ πανοπλία εἴτε τοῦ φόβου εἴτε τοῦ δέους, ὅπως παρουσιάζεται σὲ ἄλλα Δημοτικὰ τραγούδια, ἀλλὰ παρουσιάζεται καὶ σὰ νὰ μὴν εἶναι τελείως αὐτεξούσιος. Παντοῦ ἀλλοῦ εἶναι μιὰ μορφὴ ποὺ δρᾶ μέσα στὸν κόσμο σὰ μιὰ δύναμη ἀνεξάρτητη, αὐτόνομη... Οὔτε πέρνει, οὔτε δίνει λόγο σὲ κανένα, εἶνοι περισσότερο ὁ ἀνθρωπομορφισμὸς τῆς αἰώνιας φθορᾶς, ποὺ πολεμάει τὴ ζωή. Ἐνῶ ἐδῶ, σὰ νὰ θέλη τάχα νὰ δικαιολογηθῆ μπροστὰ στὸ λεβέντη, σὰ νὰ θέλη ν᾽ ἀποσείση τὴν εὐθύνη, δηλώνει ἀμέσως καὶ μὲ τὴν ἴδια καλόβουλη διάθεση, πὼς τὸν ἔστειλε ὁ Θεός. Λυπᾶται ἄραγε ποὺ ἐμφανίζεται ἀπροσδόκητα καὶ πάνω στὴν πλουσιώτερη ὥρα τῆς ζωϊκῆς μέθης; Τὶ θέλει νὰ μᾶς πῆ ὁ λαός, ὁ ποιητὴς ποὺ πλάθει ἔτσι τὸν χάρο, «Λεβέντη μ᾽» —σὰ νὰ λέη ὁ χάρος—καὶ πίσω ἀπ᾽ τὸ χάρο ὁ λαὸς—εἶσαι ἐπάνω στὴ χαρὰ τῆς ζωῆς, ἀπολαβαίνεις τὴ νιότη σου, εἶσαι ὁλοκληρωτικὰ ἀφημένος στὸ ἔντονο ζωϊκό αἴσθημά σου. Ὅμως ὑπάρχει ζωὴ καὶ θάνατος. Πάνω ἀπὸ τὴ νιότη, τὴ λεβεντιά, τὴ ζωή τούτη μ᾽ ὅλα τ᾽ ἀγαθά της ὑπάρχει ὁ Θεός. Ἡ ὥρα σου ἦρθε. Σὲ καμαρώνω, μὰ τὶ νὰ γίνη; Εἶναι μιὰ ὑπέρτερη πραγματικότητα, εἶναι ὁ Θεός, ποὺ καθορίζει τὴν ὥρα καὶ τὴν στιγμή δὲν ἀνήκουμε μονάχα στὸ ἐδῶ, ὑπαγόμαστε καὶ στὸ πέραν. Τέτοιοι βαθεῖς ὑπαινιγμοὶ συνηχοῦν πίσω ἀπ᾽ τὰ λόγια καὶ τὸ ὕφος τοῦ χάρου ἐδῶ, ποὺ ὁ ποιητὴς λαὸς τὸν ἔπλασε ἔτσι σύμφωνα μέ τὴ σκέψη ποὺ θέλει, ὄχι νὰ πῆ, ἀλλὰ νὰ ὑποβάλη μὲ εἰκόνες.

Εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ λαὸς ἐδῶ γίνεται ποιητὴς ἀληθινὸς μὲ τὴ βαθύτερη σημασία τῆς λέξεως. Δὲν εἶναι μονάχα ἕνας τραγουδιστὴς

ποὺ ἐκφράζει ἁπλῶς τὰ αἰσθήματά του. Ἐδῶ ὑπάρχει πλαστικὴ φαντασία, ποὺ ἀλλοιώνει ὡς ἕνα σημεῖο τὰ πράγματα σύμφωνα μὲ μιὰ σκοπιμότητα.

«Χωρὶς ἀνάγκη κι᾽ ἀρρωστιὰ ψυχὴ δὲν πα-
[ραδίνω»

Ἀκούεται ἔξαφνα ἡ ἀπάντηση τοῦ λεβέντη. Ἀπάντηση σύμφωνη μὲ τὴ λεβέντικη φύση του. Μόνο ἀνάγκη, δηλαδὴ ἀνώτερη ὑλικὴ βία ἢ μιὰ ἀρρώστια, ποὺ κι᾽ αὐτὴ εἶναι μιὰ ἀνάγκη, μπορεῖ νὰ φέρη τὸ τέλος στὸ πανηγύρι τῆς ζωῆς. Ἔτσι φρονεῖ, καὶ σωστὰ φρονεῖ, μὲ τὴ δικιά του φύση ὁ λεβέντης. Γιατὶ ὁ λεβέντης δὲν ξέρει, δὲν ὑποπτεύεται τίποτ᾽ ἄλλο ἀπ᾽ τὴν εὐδαιμονία ποὺ φέρνει ἡ ἄνθηση τῆς ζωῆς. Αὐτὴ ἡ χαρὰ εἶναι, καὶ πρέπει νὰ εἶναι τὸ πᾶν, πρέπει νὰ εἶναι τὸ ὕπατο ἀγαθό. Ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπάρχη καὶ μιὰ ἄλλη πλευρὰ ζωῆς, ὁ λεβέντης δὲν μπορεῖ νὰ τὸ αἰσθάνεται, οὔτε τὸ νοιώθει. Ὅτι ὁ θάνατος εἶναι κάτι πιὸ πλατὺ καὶ πιὸ ὑψηλὸ ἀπ᾽ τὴν ἀνάγκη καὶ τὴν ἀρρωστιά, ὁ νέος δὲν μπορεῖ νὰ τὸ φαντάζεται, κι ἄς τοῦ δηλώνη ὁ χάρος ὅτι τὸν ἔστειλε ὁ Θεὸς νὰ πάρη τὴν ψυχή του. Εἶναι φανερὸ ἐδῶ ὅτι ὁ λαὸς νοεῖ καὶ ἀντικρύζει τὴ ζωὴ ἀπό μιὰ εὐρύτερη ἄποψη, βαθύτατα θρησκευτική.

Μόν᾽ ἔβγα νὰ παλέψουμε σὲ μαρμαρένιο ἁλώνι
κι᾽ ἄν μὲ νικήσης; χάροντα, νὰ πάρης τὴν ψυ-
[χή μου
κι᾽ ἄν σὲ νικήσω πάλι γώ, πήγαινε στὸ κα-
[λό σου.

Τὰ λόγια τοῦτα τοῦ λεβέντη, ἀποτελοῦν τὸ κορύφωμα τῆς λεβεντιᾶς. Ὁ λεβέντης τοῦ τραγουδιοῦ μας ξεπερνᾶ τὴν περίπτωση καὶ γίνεται πιὰ σχεδὸν τὸ σύμβολο τῆς λεβεντιᾶς καὶ γίνεται μῦθος, ὁ μῦθος τῆς λεβεντιᾶς. Ἡ ἀξιοπρέπεια, κι ἡ παλικαριὰ φτάνουν νὰ μετρηθοῦν μὲ τὸν ἴδιο τὸ χάρο. Ἐδῶ βρίσκεται ἡ κορύφωση, τὸ ἀπώτατο σύνορο ποὺ μπορεῖ νὰ φτάνη ἡ λεβεντιά. Ὁ λεβέντης ἐδῶ ἐγγίζει τὰ ὅρια τοῦ μυθικοῦ ἥρωα, τοῦ διγενῆ Ἀκρίτα. Ὅπως ὁ ἥρωας, ἔτσι κι᾽ ὁ λεβέντης, ἀξιώνεται να παλέψη στῆθος μὲ στῆθος μὲ τὸ χάρο στὸ μαρμαρένιο ἁλώνι, καὶ ἡ περικοπὴ αὐτὴ τῆς πάλης θυμίζει πολὺ τὴν πάλη τοῦ Διγενῆ, πλάϊ στὴν παληκαριὰ ποὺ μετριέται μὲ τὸ χάρο, ἀποκαλύπτεται κατὰ τρόπο ἰδεώδη καὶ ἡ ἀνιδιοτέλεια, αὐτὴ ἡ λεβεντιὰ της ψυχῆς, ἡ μεγαλοψυχία τοῦ νέου, ποὺ εἶναι νομίζει σπουδαιότερο χαρακτηριστικὸ τοῦ λεβέντη, σὰ νὰ ποῦμε ὁ νεοελληνικὸς ἱπποτισμός, ποὺ δίχνει πόση εὐγένεια καὶ μεγαλεῖο ψυχῆς ὑπάρχει μέσα στὸ λαὸ σὰ στοιχεῖο ἐθνικοῦ χαρακτῆρα. «Ἂν μὲ νικήσης «λέει στὸ χάρο,» ν᾽ πάρης τὴν ψυχή μου» καμμιὰ ἀντίρρηση, νὰ ποῦμε· εἶναι τὸ ἔπαθλο τῆς νίκης. «Ἂν σὲ νικήσω πάλι ἐγὼ»... ἐδῶ κάτι περιμένουμε ν᾽ ἀκούσωμε, τὸ δικό του ἔπαθλο τῆς δικιᾶς του νίκης..«πήγαινε στὸ καλό σου».

Ὁ λεβέντης δὲ ζητᾶ κανένα ἀντάλλαγμα... τοῦ ἀρκεῖ ἡ νίκη γιὰ τὴ νίκη. Δὲν ἔχει καμιὰ ἀπαίτηση πάνω σ᾽ ἕνα ἀγῶνα ποὺ διακινδυνεύει τὸ πᾶν, ἀλλὰ χαρίζει τὰ πάντα μὲ μιὰ συγκινητικὴ ἁπλότητα. Καὶ ἀκολουθεῖ ἡ πάλη.

Πιαστῆκαν καὶ παλεύανε ἀπ᾽τὸ πουρνὸ ὥς τὸ
[βράδυ

Εἶναι φανερὴ ἡ ὁμοιότητα μὲ τὴ πάλη «στὸ θάνατο τοῦ Διγενή», ἀλλὰ καὶ ἡ μεγάλη διαφορά. Ἂν ἀφαιρέση κανεὶς τὶς ἐξωτερικὲς ἀναλογίες, τὸ μαρμαρένιο ἁλῶνι, καὶ τὸ πάλεμα χέρι μὲ χέρι... ἡ οὐσία εἶναι πολὺ διαφορετική. Πρῶτα—πρῶτα ἀπ᾽ τὴν ἀρχὴ ἔχουμε συνηθίσει ν᾽ ἀντικρίζουμε ἐδῶ ἕνα χάρο ἄοπλο, ἀπογυμνωμένο ἀπὸ κάθε τὶ ποὺ θυμίζει τὴν τιτανικὴ μορφή του «στὸ θάνατο τοῦ Διγενῆ». Ἔχουμε συνηθίσει μ᾽ ἕνα χάρο πολὺ ἀνθρώπινο... κι᾽ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅσο κι ἂν ὁ λεβέντης πλησιάζει γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ ἀνάστημα τοῦ μυθικοῦ ἥρωα δὲν εἶναι καθόλου ὁ ἥρωας, ἀλλὰ ἁπλῶς ὁ λεβέντης. Λείπει ὁ αἱματηρὸς διαπληκτισμός, ἡ φοβερὴ ἔνταση τῶν δυνάμεων.

Καὶ κεῖ ποὺ πιάνει ὁ Διγενὴς τὸ αἷμα αὐλά-
[κι κάνει
καὶ κεῖ ποὺ πιάνει ὁ χάροντας τὸ αἷμα τράφο
[κάνει.

Ἡ καταπληκτικὴ πάλη δυὸ ἡμιθεϊκῶν μορφῶν, ποὺ μόνο στὸ χῶρο τοῦ μύθου μπορεῖ νὰ σταθῆ. Ἐδῶ ἔχουμε μιὰ σχετικὴ διάρκεια τοῦ ἀγῶνα μόνο, ἀπ᾽ τὸ πουρνὸ ὥς τὸ βράδυ, τὴν ἀντοχὴ δηλαδὴ τοῦ λεβέντη, ποὺ εἶναι καὶ τὸ τελευταῖο ἀτοῦ τῆς δύναμῆς του.

(Ἔχει συνέχεια)

Γ. ΘΕΜΕΛΗΣ

ΜΗ ΜΙΛΑΣ

Μὴ μιλᾶς! ἀπ᾽ τὰ λόγια ποὺ λένε τὰ χείλη,
προτιμῶ τῶν ματιῶ σου τὴν ἄφωνη γλῶσσα,
ποὺ ἔχει εἰπῆ μου ὡς τὰ τώρα γλυκόλογα τόσα·
κι᾽ ἕνα λιόχαρο ἀνάστησε μέσα μου Ἀπρίλη.

Μὴ μιλᾶς! λόγια πιὰ ὄχι ποὺ ὁτόμα καθένα
εὔκολο εἶναι νὰ εἰπῆ,.. Τὸ καθάριο σου βλέμμα
νὰ μιλήση ἄσε τώρα... δὲν ξέρει αὐτὸ ψέμα
ποὺ τὰ χείλη μας κάποτε λὲν μεθυσμένα.

Νά! ὅπως τώρα, ἔτσι πάντα τὰ μάτια ἄς μιλοῦνε,
κι᾽ ἕνας μόνος—ἐγὼ—τὴ λαλιά τους ἄς νοιώθη,
καὶ τὴν ὥμορφη γλῶσσα ποὺ μέσα της, πόθοι
καὶ στοργὴ καὶ λατρεία μοῦ γλυκογελοῦνε.

ΤΑΚΗΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ ΦΥΛΛΟ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Π. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ: Ἀθῶοι καὶ Ἔνοχοι

Γ. ΔΕΛΙΟΥ: Ἠλέκτρα

S. Syros gen. Nr. 10112

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΜΑΣ

ΟΙ ΜΑΡΑΖΙΑΡΗΔΕΣ

Α'.

Σαρανταπέντι λιμονιὲς στοὺν ἄμμου φυτρου-
[μένις
τρέχ' τοὺ νιρὸ στὴ ρίζα τους κι' αὐτὲς μαραγ-
[κιασμένις.
Ἔτσ' εἶνι κι' οἱ ἀνύπαντρις οἱ κακουπαντρειμένις
πῶχουν τοὺς ἄντρις στοὺ πλιβρὸ κι' δγιάφουρου
[δὲν ἔχουν.
Κοιμάτι τοὺ τριαντάφυλλου κουντὰ στοὺ μαρα-
[ζιάρη
κι' οὺ μαραζιάρης βόγγιζιν κι' ἡ κόρη ἀναστι-
[νάζει:
—Τ' ἔχεις κουρὴ μ' κι' θλίβισι κι' βαργιαναστι-
[νάζεις;
μηνὰν νὰ φᾶς δὲν ἔχς, νὰ πχῆς, φλουργιὰ γιὰ
[νὰ φουρέσης;
—φουτχιὰ νὰ κάψη τ' ἄσπρα σου κὶ φλόγα τὰ
[φλουργιά σου
μπρουστὰ στοὺν ἄντρα τοὺν καλό, μπρουστὰ
[στοὺ παλληκάρι.

Β'.

Ἡ κόρη ἀποὺ τὴ Ζάγουρα κι' οὺ νηός ἀποὺ τὴν
[Πόλη
ποὺ πάησαν κι' ἀνταμώθηκαν σὶ ξένου περιβόλι.
—»Ξένη κι' σύ, ξένους κι' γώ, ξένοι κι' ἀπ' ἄλ-
[λουν τόπο
ξένοι κι' ἀπ' ἄλλου σύνουρου, κι' ἀπ' ἄλλου
[βιλιέτι,
Ἔλα κουρὴ μ' νὰ ξμίξουμι νὰ περπατοῦμι ἀν-
[τάμα.
Χίλια φλουργιὰ καζάντησα[1] μέσ' τοὺ μαντήλ'
[διμένα
πάρι κουρή μ' κι' μέτρα τα πάρι λουγάργιάζέ τα
κι σύρι στρῶσι στοὺν οὐντὰ[2] στοὺ πέρα τοὺ
[κριββάτι
κὶ βάλι μούστουν σὰν πουλὺν κὶ καργιουφύλλι
[λίγου».
Κι' ἀποὺ τοὺ μούστου τοὺν πολὺν κι' ἀποὺ τοὺ
[καργιουφύλλι
μόν' ἀπουκιμήθκιν ἄγουρους, δὲ σκόθκιν νὰ φι-
[λήση
κι' τοὺ προυΐ σηκόνιτι μαύρους ἀποὺ τοὺν ὕπνου.
—«Δόζ μι κουρὴ μου τἄσπρα μου, δόζ μι τὴ
[δούλιψή μου».
—«Τὶ λιές, τὶ λιὲς κακόμοιρι, τὶ λιὲς ζουρλό[3]
[κιφάλι
ἐγὼ χουράφι σ' ἔδουκα νὰ οὐργώσης κι' νὰ
[σπείρης
ἦταν τὰ βώδγια σου χαζά, τ' ἀλέτρι σ' τσακι-
[σμένου».

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Τὸ «δημοτικό μας τραγούδι» εἶναι ἡ ζωντανώτερη ἔκφραση τῆς ἀναλοίωτης μέσα στὶς μπόρες καὶ τὶς καταδρομὲς τῶν αἰώνων Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Μέσα σ' αὐτὸ βλέπουμε νὰ ζεῖ καὶ νὰ κινῆται ἡ ἴδια ἐκείνη ψυχὴ τοῦ παντοτινοῦ Ἕλληνα, ἀδιάφθορη καὶ μὲ τὴν ἴδια πάντα θέση ἀπέναντι στὸ φαινόμενο τῆς ζωῆς.

Ἡ χαρὰ τῆς νειότης, ἡ ἔξαρση τῆς ἡρωϊκῆς ζωῆς καὶ τοῦ παλληκαριοῦ, τοῦ «ἀγαθοῦ ἀνδρὸς» τῶν ἀρχαίων ἐπῶν, ἡ χαρὰ τοῦ γάμου καὶ τῆς γιορτῆς, εἶναι «τὰ γεγονότα», ποὺ πλημμυρίζουν πάντα τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ ποὺ τὰ ζεῖ καὶ τὰ μετουσιώνει μὲ τὸ καλλιτεχνικό του αἰσθητήριο σὲ ἀληθινοὺς ὕμνους ζωῆς.

Σὲ πολλὰ παληὰ χωριὰ τῆς Μακεδονίας μας—τῆς πανώριας αὐτῆς Ἑλληνικῆς γῆς—κοντὰ στὸ ἄλλο πλούσιο λαογραφικὸ ὑλικὸ μύθων καὶ παροιμιῶν, ποὺ μένει παρθένο κι' ἀνεξερεύνητο, ὑπάρχει καὶ πλούσιο ὑλικὸ ἀπὸ δημοτικὰ τραγούδια. Ἕνα τέτοιο χωριὸ πεντακοσίων περίπου χρόνων εἶναι καὶ τὸ Καταφύγι τῆς Κοζάνης. Ἐδῶ ἡ πλούσια σὲ αἴσθημα Ἑλληνικὴ λαϊκὴ ψυχὴ καὶ στοὺς μύθους καὶ στὰ τραγούδια προβάλλει μ' ὅλη τὴ γοητευτικὴν ἐκείνη ἁπλότητα πότε καθαρὰ λυρικὴ καὶ πότε συγκερασμένη μὲ μιὰ ἀνεπηρέαστη καὶ μοναδικὴ σὲ πρωτοτυπία λαϊκὴ σάτυρα γιὰ νὰ μᾶς χαρίση μιὰ σπάνια ψυχικὴ χαρά.

Τὰ παραπάνω δύο τραγούδια γιὰ τοὺς «μαραζιάρηδες» ἀπ' τοὺς ὁποίους οἱ γυναῖκες, μ' ὅλο ποὺ τοὺς ἔχουν στὸ πλευρό τους «δγιάφουρου δὲν ἔχουν» εἶναι ἀπ' τὰ λίγα στὸ εἶδος τους. Ἡ ἑλληνικὴ λαϊκὴ ψυχὴ μέσα σ' αὐτὰ καθρεφτίζεται ὁλοζώντανη καὶ λὲς πῶς βλέπεις στὸ εἴδωλό της τὸν Ἕλληνα κάθε αἰῶνα.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΛΟΥΚΑΤΣΗΣ

FRIEDRICH HOELDERLIN

ΣΑΝ ΗΜΟΥΝΑ ΠΑΙΔΙ

Σὰν ἤμουνα παιδὶ
μ' ἔσωζε ἕνας Θεὸς συχνὰ
ἀπ' τὶς φωνές, τοὺς θυμούς, τῶν ἀνθρώπων.
Ἥσυχος ἔπαιζα τότε κι' ἐγώ
μὲ τ' ἄνθια τοῦ δάσους,
κι' οἱ οὐράνιοι αἰθέρες
παΐζαν μ' ἐμέ.

Κι' ὅπως ἐσὺ μὲ χαρὰ
τὰ λουλούδια γεμίζεις,
ὅταν τὰ τρυφερὰ σ' ἐσὲ
χεράκια τους ἁπλώνουν,
ἔτσι καὶ τὴν καρδιά μου γέμιζες χαρά,
Ἥλιε. πατέρα! Καὶ σὰν Ἐνδυμίων
ἤμουν ὁ χαϊδεμένος σου
ἅγια Σελήνη.

Ὦ, σεῖς πιστοί μου
καλόγνωμοι θεοί!
νὰ ξέρατε
ἀπ' τὴ ψυχή, πῶς σᾶς ἀγάπησα!

Βέβαια ἀκόμα δὲν σᾶς ἔλεγα τότε
μὲ τ' ὄνομά σας, κι' ἐσεῖς
ποτὲ δὲ μὲ κράζατε, καθὼς συνηθοῦνε οἱ ἄνθρωποι
λὲς καὶ γνωρίζονται.

Ὅμως σᾶς γνώρισα κάλλιο
παρὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἐσᾶς.
Τὴ γαλήνη τοῦ αἰθέρα τὴν ἔνοιωθα,
τῶν ἀνθρώπων τὰ λόγια ποτέ!

Τοῦ φλοισβόηχου ἄλσους
ἡ γλυκειὰ μελωδία μ' ἀνάθρεψε
κι' ἔμαθα
μέσ' τοὺς ἀνθοὺς ν' ἀγαπῶ.

Στῶν θεῶν τὴν ἀγκάλη ἐμεγάλωσα.

Μετ. ΠΑΝ. ΜΑΡΙΝΑΚΗ

1. Κέρδισα.
2. Δωμάτιο.
3. Τρελλὸ.

ΒΟΡΕΙΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

1900 - 1940*

ΤΟΥ κ. ΜΠΑΜΠΗ ΝΙΝΤΑ

ΑΝΘΟΣ ΠΩΓΩΝΙΤΗΣ

Ἔβγαλε δυὸ συλλογὲς «Τὰ Κολασμένα Σεραφεὶμ» 1937 καὶ «Οἱ σκελετοὶ τῶν ὀνείρων» 1939. Ὁ Πωγωνίτης παρορμᾶται στὴν ποίησή του ἀπὸ τὶς ἐντυπώσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ ἰδιαίτερα τῆς μίζερης ζωῆς τοῦ φτωχόκοσμου, ποὺ πασκίζει νὰ τὴν ἀποδώση σ' ὅλες της τὶς πτυχές.[6] Τὰ συναισθήματα ποὺ τοῦ ἐμπνέει ἡ ζωὴ τούτη τὰ ἐκφράζει σ' ἕναν τόνο σταθερὰ χτυπητόν, σὲ μιὰ γραμμὴ ρωμαλέα κι ἐντυπωσιακή, ποὺ ἔρχεται νὰ ἰσοφαρίση τὴν ἀνεπάρκεια τῶν αἰσθητικῶν του μέσων καὶ τὴν ἔλλειψη τῆς ἀναγκαίας φραστικῆς πλαστικότητας. Στὸν ἴδιο ἁδρὸ κι ἐκφραστικὸ τόνο τραγουδάει τὴ γυναῖκα,[1] τὸ χωριό του καὶ τὸ σπίτι του.[2] Στὰ μέτρα του ἐπικρατεῖ ὁ ὁμαλὸς δεκαπεντασύλλαβος τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ ὁ ὀξύτονος δεκαεξασύλλαβος. Μόνο στὸ δεύτερο μέρος τῆς δεύτερης συλλογῆς του ἐπιχειρεῖ νὰ γράψη σ' ἐλεύθερο στίχο, μὰ δὲν καταφέρνει ν' ἀποφύγη τὴ μονοτονία, δὲ δίνει ρυθμὸ ρυθμὸ μέσα στὸ στίχο καὶ ρυθμὸ ἀπὸ στίχο σὲ στίχο, τέτοιον σὲ ποικιλία καὶ σὲ διάταξη, ποὺ νὰ ὑπάρχη διάχυτος παντοῦ καὶ νὰ μουσικοποιῆ ὅλο τὸ ποίημα. Στὰ τελευταῖα του ποιήματα, ποὺ εἶδα δημοσιευμένα στὸ περιοδικό τοῦτο, παρουσιάζει μιὰ φραστικὴ πλαστικότητα καὶ μιὰ στιχουργικὴν εὐκινησία ἄγνωστη στὶς δυὸ συλλογὲς ποὺ ἔχει βγάλει.

ΧΑΡΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

Ἐδιάβασα τὴ δεύτερη καὶ τελευταία συλλογή του μὲ τὸν τίτλο «Ἀναλαμπές». Ἂν ἀφαιρέση κανεὶς τὰ ἐρωτικά του ποὺ τἄχει παρατάξει σὲ ἰδιαίτερη σειρά,[3] ὅλη ἡ ἄλλη παραγωγή του εἶναι μιὰ κραυγὴ πόνου καὶ ἀπελπισίας μπροστὰ στὸ ὅρθωμα τοῦ πρόωρου θανάτου, ποὺ νοιώθει νὰ τόνε πλησιάζη.[4] Ἡ φρίκη ποὺ τόνε πιάνει στὸ πλησίασμα τοῦτο, τὸ παράπονό του γιὰ τὸ πρόωρο χάσιμο τῆς ζωῆς κ' ἡ γεμάτη ἀγωνία παράταση τῶν τελευταίων του ἡμερῶν ἀνάμεσα στὶς ἐφιαλτικὲς σειρὲς τῶν κρεββατιῶν τοῦ σανατορίου, δημιουργοῦν ὅλα, ὅπως τὰ παρασταίνει, μιὰν ἀτμόσφαιρα νεκροταφειακή, ποὺ πιότερο σφίγγει σὰν τέτοια τὴν καρδιά σου, παρὰ ποὺ σὲ συγκινεῖ σὰν ἀληθινὴ ποίηση. Καὶ τοῦτο γιατί, μ' ὅλο ποὺ ὑπάρχουν καὶ ἄψογα κομμάτια ἐδῶ ἐκεῖ μέσ' τὴ συλλογή του,[5] δὲν ἐπρόκανε—πέθανε τόσο νέος—νὰ φτάση στὴν πρεπούμενη καθυπόταξη τῶν θυμικῶν του καταστάσεων, τόσο ποὺ νὰ τὶς μετουσιώνη σὲ ἀληθινὰ ποιήματα, καὶ στὴν τέλεια κυριαρχία τῶν ἐκφραστικῶν του τρόπων. Πιότερο κι ἀπὸ τὰ ἐρωτικά, ποὺ κι αὐτὰ εἶναι τὰ περισσότερα γεμᾶτα παράπονο, στέκει ἔξω ἀπὸ τὴν ὅλη ἀτμόσφαιρα τῆς ἐργασίας του ἡ τρίτη σειρὰ «Σταλαγματιὲς» ποὺ μέσα της βρίσκονται τὰ καλύτερά του ποιήματα ὅπως εἶναι «Ὁ Ἀτσίγγανος», ὁ «Ὄλυμπος» καὶ ἄλλα.

ΤΑΣΙΑ ΑΔΑΜ

Τύπωσε μιὰ συλλογὴ μὲ τὸν τίτλο «Παθητικὲς μελωδίες» (1937), καὶ μιὰ μὲ τὸν τίτλο «Ὑπερβατικὴ ζωή» (1938). Τὸ κύριο κίνητρο στὴν ποίησή της εἶν' ὁ ἔρωτας· καὶ ξέρει νὰ τόνε τραγουδᾶ σὲ στίχους ὅπου στὴν πλειονότητά τους ἀποπνέουν ἀκέρια τὴ μετουσίωση τοῦ ἐρωτικοῦ πόθου. Ἡ ἔκδηλη ἀντίθεση, ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὶς δυὸ συλλογές της εἶν' ὁλότελα φαινομενική. Γιατὶ καὶ κείνη ἡ προσπάθεια τῆς ἀνάτασης καὶ τῆς περισυλλογῆς, ποὺ ἀποτελεῖ τὸν πυρήνα τῆς δεύτερης συλλογῆς της, ἀπὸ τὸ ἴδιο τοῦτο αἴσθημα ξεκινάει. Στὴν πρώτη φανερώνεται ὁ ἄνθρωπος τοῦ ὀργασμοῦ καὶ τοῦ πάθους· στὴ δεύτερη ὁ «κεκορεσμένος» ἄνθρωπος, ὁ σκεπτικιστὴς ποὺ ζητεῖ τὴ λύτρωση, τὴν ἀνάταση σ' ἕναν ἄλλο κόσμο, ποὺ γι' αὐτὸν εἶναι ἄξιος, τὸν κόσμο τῆς σαρκικῆς καὶ πνευματικῆς γαλήνης, ποὺ ὁδηγεῖ στὸ θεό. Ἔτσι ἡ δεύτερη συλλογὴ ἔρχεται σὰν φυσικὴ συνέχεια καὶ συμπλήρωση τῆς πρώτης. Τὸ «Ὄνειρο» καὶ ὁ «Λευκὸς πόθος» χωρὶς νὰ εἶναι τὰ καλύτερά της ποιήματα, ὅπως σ' ἕνα γράμμα του στὴν ποιήτρια γράφει ὁ γνωστὸς νεοελληνιστὴς καὶ καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας Ἑλλην. φιλολογίας στὸ πανεπιστήμιο τοῦ Montpellier κ. L. Roussel, εἶναι ὅμως ἀπὸ τὰ πιό χαρακτηριστικὰ τῆς ἐξέλιξης τούτης. Ὁ στίχος της εἶν' ἁπλός, ἐλαφρός κι ἀβασάνιστος· θέλει ἀκόμα δούλεμα· εἰδικώτερα θέλει πιό γερὴ δέση, καὶ πλαστικότητα. Εὐτυχῶς ποὺ ἡ κ. Ἀδὰμ δὲν ἔπαψε νὰ γράφη, κι ἔτσι θ' ἀποδώση σίγουρα ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται. Τὴ μετάφραση τῆς «Προσευχῆς στὴν Ἀκρόπολη» τοῦ Renan τὴν ἔκαμε μὲ πλήρη τὴν ἀπόδοση τοῦ κειμένου καὶ μὲ βαθειὰ τὴν κατανόηση τῆς ψυχικῆς ὁρμῆς καὶ θέρμης τοῦ ποιητῆ.

Ἔχει συνέχεια

---

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο φύλλο σελ. 69

6. Κύτ. Κολ. Σερ. σ. 9, 15, 16, 17. 18, 20, 21, 26, 27, 28 καὶ Σκελ. Ὄνειρ. τ. 6, 8, 9, 12, 14.
1. Κυτ. Κολ. Σερ. σ. 6, 7, 12, 19, 23 καὶ Σκ. Ὄνειρ. σ. 15.
2. Κολ. Σερ. σ. 10 καὶ Σκελ. Ὄνειρ. σ. 17 καὶ 18.
3. Ἀναλαμπ. σ. 9—28.
4. Ἀναλαμπ. σ. 31, 32, 34, 36, 37, 39, 40, 42, 45 κ. ἄ.
5. Ἀναλ. Γλυκειὰ ἡ ζωὴ σ. 32.

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΑΓΑΠΩΝΤΑΣ

Οἱ γείτονοι, ποὺ ξέρανε ἀπὸ κοντὰ τὸν Παντελῆ, ἄμετρες φορὲς γελάσανε μαζύ του, μὰ καὶ ἄμετρες φορὲς ἀναγκαστηκαν νὰ σοβαρευτοῦν καὶ νὰ ποῦνε: «Πραγματικά, εἶναι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ—ἔτσι πρέπει νὰ εἴμαστε ὅλοι μας!»

Ὡστόσο, εἶχε βγεῖ πιὰ τὸ ὄνομά του. Ἐπειδὴ τὸ εἶπε ὁ ἄλλος, τὸ εἶπες κι' ἐσύ. Ἐπειδὴ τὸ πίστεψε ὁ ἄλλος, τὸ πίστεψες κι' ἐσύ. Μὴ σοῦ πάρῃ ἡ μπόρα...

Κοτζάμου Σοφός, τὸ λοιπόν, ὁ Παντελῆς ἔζησε καὶ πέθανε γιὰ ὅλον τὸν κόσμο χαζὸς στὰ σωστά.

Κόσμος ψεύτικος. Καὶ περισσότερο, ψεύτικος στὸ μυαλό του, ποὺ τόσο βασίζεται πάνω του.

Πᾶρε ἕνα καλάμι καὶ κάντο μπαστοῦνι σου. Στηρίξου, γιατί, νὰ ποῦμε, εἶσαι κουτσός. Πότε θὰ πέσῃς καὶ θὰ χτυπήσῃς βαρειά; Ὅταν στηριχτῆς μὲ τὰ ὅλα σου σὲ δαῦτο.

Ἔ! κάτι τέτοιο ἔγινε καὶ τώρα.

Ἀντὶς νὰ κυττάξουν νὰ διδαχτοῦν μὲ τὸ πρωτοφανέρωτο τοῦτο παράδειγμα, γέλασαν, βρίσκοντάς το ἀστεῖο, καὶ ἔκλεισαν γελῶντας ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν κλειστό τους δρόμο γιὰ τὴν εὐτυχία. Ἂς εἶναι. Αὐτοὶ ἔζησαν ὅπως ἔζησαν: βλαστημώντας τὴ ζωή, μετανοιώνοντας κάθε τόσο καί, τέλος, πεθαίνοντας μὲ βαθειὰ λύπη καὶ μὲ τρόμο.

Ὁ Παντελῆς; Αὐτὸ ἴσα—ἴσα θέλω νὰ σᾶς ἱστορήσω καί, ἄμποτε, ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ τὰ λόγια μου γουστόζικα ὥστε νὰ μὴ σᾶς κουράσω.

Εἶχε καὶ τὶ δὲν εἶχε ὁ Παντελῆς!

Εἶχε μιὰ γυναίκα πολὺ ἄσκημη... Δουλευτάρα καὶ καλόγνωμη ὅμως. Κάποτε, ὡστόσο, τοῦ ἔψησε τὸ ψάρι στὰ χείλη.

Ὅπως λένε, πρῶτο ποὺ τὴν ἔπιασαν οἱ διάολοι καὶ δεύτερο—τὸ χειρότερο! ποὺ ἤτανε γυναῖκα, τάχα τὸν ρώτησε:

—Πῶς σοῦ φαίνομαι, ἄντρα, τώρα ποὺ γέρασα;

—Ὄμορφη!

—Χά, χά! Καλὲ τὰ μικρὰ παιδιὰ ξέρουνε πὼς εἶμαι ἄσκημη! Ἔλα, κᾶνε μου τὴν καρδιὰ καὶ πές μου πὼς εἶμαι ἄσκημη...

Παραξενεύτηκε ὁ Παντελῆς.

—Μεγάλε μου Κύριε! Αὐτὴ ἡ γυναῖκα πάει νὰ μὲ κολάσῃ...

Ψέμμα, ἕνα. Ἡ γυναῖκα, ὅσο κι' ἂν ὑποστηρίξῃ κάτι ἀπὸ ἀντιγνωμιά, μόνο ὡς ἐκεῖ, βέβαια, δὲ μπορεῖ νὰ φτάσῃ νὰ πῇ πὼς εἶναι ἄσκημη.

Σὰν ἐπέμεινε πάλι,

—Πὲς ποὺ εἶμαι ἄσκημη! Πές! Δὲ θὰ κλείσω μάτι τὴ νύχτα... εἶδε κι' ἀπόειδε ὁ Παντελῆς!

[illegible] ξηγιέται εὔκολα! Εἶσαι ἄσκημη, ναί! ὅσο θές, γιὰ σένα, καὶ εἶσαι ὤμορφη, ὅσο θέλω, γιὰ μένα...!

Λένε, δαγκώθηκε ἡ συντρόφισα τοῦ Παντελῆ.

—Μωρέ, ἔχασα τὸ μυαλό μου. Στεναχώρεσα τὸν ἄνθρωπο...

Καὶ γιὰ καιρὸ ἔκλεισε ὁλότελα τὸ στόμα της νὰ τιμωρήσῃ τὸν ἑαυτό της.

Ψέμμα, δύο. Ἔκλεισε τὸ στόμα της γιὰ καιρό! Γυναῖκα πρᾶμα... Ἄϊντε, εἶναι ἀπὸ τὰ παραμύθια σὲ βάρος τοῦ «πλησίον» ποὺ τὰ σκαρώνει, κολακεύοντας τὴ ματαιοδοξία μας, ὁ τόσο μεγάλος πειρασμός· ἡ εὐκολία νὰ γίνεται πνέμμα ἡ κακία μας.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι τούτη:

Τοῦ Παντελῆ τοῦ φαίνονταν ὤμορφη ἡ πολὺ ἄσκημη γυναῖκα του, ποὺ ποτὲ δὲν τοῦ ἔψησε τὸ ψάρι στὰ χείλη. Κι' ἅμα ὅταν τὴν κουβέντιαζε, ὅλη ἡ γλύκα στὰ χείλη του μαζεύονταν. Κι' ὅσοι τὸν ἄκουγαν γελούσανε. Καὶ πὼς τοὺς ἤτανε λίγο σιχαμερό...

Τίποτες ἄλλο!

Εἶχε ἕνα σπίτι, ὄχι καλύβα, μὰ καλύβα.

Στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ του κάτι ἀχαμνὰ δέντρα ρίχνανε τὸν ἴσκιο τους πάνω στὸ χῶμα σὰ μπερντεμένες μάλλινες κλωστές. Ὅμως, ὅταν κάθονταν ἐκεῖ νὰ ξαποστάσῃ, νόμιζες, βρίσκονταν στὴ μέση τοῦ παράδεισου.

Ἡ γάτα καὶ ὁ σκύλος ποὺ πάαιναν κοντά του ἤτανε γιὰ κλάμματα.

—Γατούλα, γατούλα, ἔφαγες καϋμενούλα μου;

Ὄχ! Ὄχ! τραγουδάει, νιόρ! νιόρ! νὰ τὴ χαρῶ....

Ἀνασήκωνε τὴν οὐρά της ἀψηλά, καμπούριαζε καὶ κύτταζε μ' ἕνα τρόπο ποὺ ἔλεγες: σὲ κάτι μοιάζει τοῦ Παντελῆ!

Καταντοῦσε ἀπ' αὐτὸ νὰ γελᾶς μὲ τὸν Παντελῆ ποὺ λίγο—λίγο, ὅσο τοὺς ἔβλεπες, ἔμοιαζε τὴ γάτα ὁλότελα.

—Στὰ πόδια μου τριγυρίζεις πάντα! Μπᾶς καὶ πεινᾶς; Εἶσαι τόσο καλὴ ποὺ δὲν κάνεις κακὸ οὔτε σὲ ποντίκια. Πρέπει νὰ σ' ἔχω στὸ νοῦ μου, μὴ τυχὸν καὶ μᾶς ἀφήσῃς χρόνους..

Ὁ σκῦλος εἶχε κρεμασμένα τ' αὐτιά, τὸ στόμα του σουφρωμένο, μιὰ κοιλιὰ ὁλοστρόγγυλη, καὶ κοντὰ στραβὰ πόδια. Ὅταν περπατοῦσε τινάζονταν σὰ βαρελάκι πέρα – δῶθε

—Τὶ πλᾶσμα ὑπέροχο μέσα στὴ φύση!

Καὶ τὸν κουβέντιαζε σὰ νὰ καταλάβαινε.

—Πίστεψέ με, φίλε μου. Τὰ πόδια σου δὲν εἶναι ἄσκημα στραβά, οὔτε ἄσκημα κοντά, ἀφοῦ εἶναι γερά!

Περπατᾶς μιὰ χαρὰ μὲ τέτοια πόδια. Ἡ κοιλιά σου εἶναι περίφημη, καὶ πρὸ παντὸς ἔχεις στομάχι ποὺ χωνεύει καὶ κόκκαλα!

Πίνεις τὸ νεράκι σου, ὅταν διψᾶς, καὶ σοῦ φαίνεται μέλι. Τρῶς. λίγο—πολύ, κατὰ τὴ δούλεψή μας καὶ κατὰ πῶς τὰ φέρνει ἡ τύχη. Εἶσαι λεβεντᾶκος!

Τὸν χάϊδευς. Τὸν ἔδινε καὶ καμμιὰ ἀλαφριά.

Αὐτὸς κουνοῦσε τὴν οὐρά του...

Οἱ κόττες τοῦ Παντελῆ ἤτανε σαχλὲς πέρα γιὰ πέρα! Περπατούσανε πάντα σὰ νὰ τὶς ξέλ σες τώρα δὰ ἀπὸ τὰ σκοινιά. Τὰ λειριά τους μικρά. ἀσπρούλιαβα καὶ στραβοδιπλωμένα.

Τὶς πιὸ πολλὲς φορές, γιὰ νὰ ἰδοῦν, γύριζαν τὸ λαιμό τους πρὸς τ' ἀπάνω.

—Ἄϊ, ἄϊ, περπατοῦνε σὰν ἀρχόντησες, οἱ κυρές μου!

Καὶ τὶ ἀκαταδεξία στὸ κύτταγμα. Φτοῦ, μασκαροῦδες

Μιὰ γίδα ποὺ εἶχε, (ψώριασε κάποτε), φταρνίζονταν καὶ ξεμυξόνονταν περίσσια. Πόδια λεπτούτσικα, ἕνα σπασμένο κέρατο στὰ μισά, ἕνα ἄλλο ποὺ ἔκλωθε ὡς πίσω στ' αὐτί. Ἡ κοιλιά της σὰ μεγάλο σακκί, μὰ τὰ βυζὰ τοσούλικα! Ὅσο γιὰ γάλα...

—Δὲ φταῖς ἐσύ, μὴ κακοκαρδίζεις. Τὰ βυζά σου εἶναι πολὺ μικρὰ – αὐτὸ εἶναι ὅλο!

Ἔ! κι' ἀπ' τὸ γαλατάκι σου εἶμαι εὐχαριστημένος.

Βέβαια. Ἐγὼ τάχα βγάζω τὸ χόρτο ποὺ τρῶς;

Ἄχ! καὶ πῶς νὰ μὴ σ' ἀγαπάω; Δὲν ἔχεις ξεπληρωμὸ πεντάμορφη καὶ παραμυθένια!

Τὰ παιδιὰ τοῦ Παντελῆ, ὅλα ἀγόρια, ὅταν ἤτανε σὲ ἡλικία ποὺ ἔχουνε τόσα βάσανα, βρίσκονταν κοντά του. Ὅταν μεγάλωσαν, πῆραν τὰ μάτια τους καὶ ἔφυγαν στὴν Ἀμέρικα. Λένε, πρόκοψαν ἐκεῖ.

Ἔγειναν μεγάλοι ἄνθρωποι μέσα στὴν κοινωνία.

Ποιὸς ξέρει!

Οὔτε δολλάρια στείλανε ποτέ, οὔτε ἀλλοιῶς πως θυμήθηκαν τὸ γέρο πατέρα τους.

—Πέταξαν τὰ πουλάκια μου κάτω ἀπ' τὸ μεγάλο οὐρανό. Κάπου θὰ χτίσανε τὴ φωλιά τους.

Ὁ Θεούλης νὰ τὰ φυλάῃ...

Εἴχανε οἱ ἄνθρωποι καλά, τἆχε κι' ὁ Παντελῆς ἀπ' τὴν ἀνάποδη!

Πῶς μαζεύτηκαν ἔτσι σ' αὐτὸν κι' ὁ ἴδιος δὲν ἤξερε.

Τὶ νὰ ξέρῃ; Αὐτὸς ἤτανε πάντα εὐχαριστημένος, γι' αὐτὸν ἤτανε ὅλα καλά.

—Γυναικούλα ἀγαπούλα! Τὰ τάϊσες σήμερα:

Τὰ φρόντισες; Εἶναι κανένα λυπημένο;

Ὤ! τὰ δικά μου τὰ ὤμορφα, τὰ ὑπέροχα, τὰ θαυμάσια ζωντανά.

Πόσο τ' ἀγαπῶ! Πόσο τ' ἀγαπῶ!

Καλέ, τὶ ὤμορφιές, τὶ χάρες ποὺ ἔχουνε Θεέ μου, πὼς ἔκατσες καὶ τὰ στόλισες...

Μὲ τὴν ἴδια καρδιὰ ἔτρωγε τὸ ψωμί του, ἔπινε τὸ νερό του, ἀγνάντευε τὰ βουνά, ρουφοῦσε τ' ἀγέρι κι' ἔστελνε σιωπηλὰ φιλιὰ στὸν Ἥλιο.

Ἀπόλαψε τὴ δουλειὰ καὶ τὴν ξεκούραση.

Ξεχάστηκε κάτω ἀπ' τ' ἀστέρια τὶς διάφανες ἀνοιξιάτικες νύχτες.

Κι' ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του, παρακάλεσε καὶ τὸν πήγανε ὡς τὸ παράθυρο.

Κύτταξε τὴν αὐλή, τὰ δέντρα, τὶς κόττες του, ποὺ κάτι σκαλίζανε, τὸ σκῦλο του ξαπλωμένο κοντὰ στὸν τοῖχο, μέσα στὸν ἴσκιο, τὰ βουνὰ πέρα, τὴ μέρα ποὺ ἔλαμπε παράξενα φωτερή, τὰ κύτταζε, τὰ κύτταζε μὲ μάτια ὀρθάνοιχτα.

Τότε ποὺ ὅλα τοῦ κόσμου ὠμορφαίνουν ξαφνικά, γιατὶ φωτίζονται ἀπ' τὸ ὀστραποβόλημα τοῦ σπαθιοῦ τοῦ χάρου, καὶ ἡ μιὰ στιγμὴ γίνεται αἰῶνας, δὲ λυπήθηκε σὰν ἄλλους ποὺ δὲν τ' ἀγάπησε, δὲ λυπήθηκε ποὺ ἔζησε καὶ δὲν εἶδε τὴν ὠμορφιά τους.

Πέρασε ἀπὸ τούτη τὴ ζωὴ στὴν ἄλλη μὲ χαμόλελο. Τὸ ἄνθησε στὰ χείλη του ἡ καρδιά του, ποὺ πρόλαβε νὰ τ' ἀγαπήσῃ καὶ νὰ τὰ χαρῇ ὅλα...

ΠΑΡΑΣΚ. Ι. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕ ΕΝΑ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

Χλωμὴ ὁμορφιὰ ἀδιόκοπα θλιμμένη
σὲ θεῖον ρεμβασμὸ παραδομένη
—γύρω μας πῶς ἀλλάζουν οἱ κσιροί....
Εἶσαι σὰν μιὰ ἱέρεια κάποιου κόσμου
ποὺ δὲν θαρθῆ, ἄν κι ἔχει ζήσει ἐντός μου
μὰ ποὺ ἡ ψυχή σου πάντα καρτερεῖ·

(—Τὰ ἐβένινα μαλλιὰ χυτὰ στοὺς ὤμους
τοὺς πάλλευκους.... τὸ βλέμμα τὸ ρεμβὸ
μιλεῖ γιὰ μακρυνοὺς ἀστρένιους δρόμους
ποὺ τόσο λαχταρῶ νὰ τοὺς διαβῶ,

Στὸ μέτωπο πλανιέται θεῖο λάμπος
ἀνέφελο.,. τὰ φρύδια τὰ σμιχτά
τὰ ὁλόμαυρα, φαντάζουν κι αὐτὰ σάμπως
κρυφὴ φωτοπηγὴ νὰ τὰ φωτᾶ.,.—)

Προσμένοντας περάσανε τὰ χρόνια
κι' ἀθόρυβα τῶν γηρατειῶν τὰ χιόνια
μοῦ λεύκαναν τ' ἀτίθασα μαλλιά·
Μᾶ ἐσύ, ποὺ ζεῖς τὸν κόσμο σου τὸν ξένο
τῆς νειότης τὸ κλειδὶ ἔχεις κρυμμένο
πίσω ἀπ' τὴν κορνίζα τὴν παλιά.

(—Τὰ χείλη της, λεπτὰ ἡδονῆς ποτήρια
πορφύρινα... καὶ γύρω στὸν λαιμὸ
γιρλάντα ἀπὸ μπριλάντια καὶ ζαφείρια
χιλιόχρωμον ἀφίνει σπαραγμό.

Τὴν πράα μορφὴ πλησιώνει νοσταλγία
μελίχροη.., κι ἀπὸ τὰ γαλανὰ
πελάγη τῶν ματιῶν, χρυσῆ μαγεία
ξεχύνεται, καὶ χρόνια μὲ πλανᾶ ..—)

Ὁ κόσμος μας θαρθῆ τάχα; Ποιὸς ξέρει...
Ἐσύ, θὰ τὸν προσμένεις γιὰ νὰ φέρει
στὴ γῆ τὸν φωτεινό του θησαυρό·
Μὰ ἐγὼ πιὰ δὲν μπορῶ νὰ περιμένω
τὸν κόσμο τὸν πολυνοσταλγημένο
καὶ τώρα, θὰ κινήσω νὰ τὸν βρῶ...

ΓΙΩΡΓΟΣ Β. ΤΣΙΤΣΙΜΠΙΚΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἡ θάλασσα, ἡ θάλασσα π' ἀστράφτει
κι' ἤρεμα ἁπλώνει κι' ἀστραποβολᾶ
καὶ τὰ βουνὰ τὰ γκρίζα, τὰ γαλάζια,
τὰ μακρυνά, τὰ γύρω μας βουνὰ
καὶ τὰ κορίτσια, τὰ ὄμορφα κορίτσια
κι' ὁ ἥλιος, Σαλονίκη, κι' ὁ οὐρανός,
μέσ' στὸ γαλάζιο τοῦτο μεσημέρι,
στὴν χαρωπὴ ψυχή μας μοιάζουν φῶς.

ΛΟΥΛΗΣ ΠΟΖΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΡΑΔΥΝΗ ΕΙΚΟΝΑ

Πανηγυρίζει ἡ Δύση!
Ὁ ἥλιος κόκκινος πελώρια
πνίγεται στὸ μεγαλεῖο του.
Κάποιες ἀχτίνες κουρασμένες
γλιστρήσανε στὴ γωνιὰ τῆς κάμαρας.
Τὸ τζάμι τοῦ παραθυριοῦ μου
πάντα καταδεχτικό.

Τὸ ἀδιάφορο παράθυρο
κύλησε στὸν τοῖχο ματωμένο.
Οἱ γραμμὲς οἱ σταυρωτὲς
ἀτάραχες.
Ἕνα κεφάλι ἀνάμεσά τους
ἀφουγκράζεται τὸ ἄπειρο.
Ὥρα σιγῆς.
Τὸ ρολόϊ χρωματίζει
τὶς στιγμές.
Εἰκόνα.

Τὸ τζάμι χλώμιασε.
τὸ κεφάλι συντρίφτηκε
ἀργά.
Ὅλα θολώσανε.
Λίγα κλαδιὰ χάϊδεψαν
τὸ τζάμι
σὰν σπουργίτια ποὺ ζητοῦν
ἄσυλο τὸν χειμώνα.
Ἀναιμικὴ εἰκόνα.

Φύσηξε ἕνας δειλὸς ἀέρας
καὶ σκόρπισε λίγες σκέψεις
ἀπροστάτευτες!
Τὸ τζάμι ράγισε·
ράγισε κι' ἡ ἀναιμικὴ εἰκόνα.
Ἐμεῖς
θὰ προσμένομε
κάθε πρωΐ
τὴν διονυσιακὴ ἀνατολή
σάν, τὰ κόκκινα παιδιὰ
τῆς ἀσύληπτης φύσης.

Μαδοῦς ὁρίζοντας
ἔξω
ἡ ζωή.
Μέσα ἡ εἰκόνα!
Τὸ ρολόϊ περιττό!

Οἱ κουρτίνες πέσανε
ὡς καὶ τὰ μπλάβα βλέφαρα.

Ἀναμένομε....

Σ. ΚΟΥΛΗΣ

ALFR. TENYSSON

ΖΗΤΙΑΝΑ

Μὲ τὰ κρινένια χέρια της πάνω στὸ στῆθος
αὐτὴ μὲ τ' ἀνιστόρητά της πλούσια κάλλη
βγαίνει ξυπόλητη ἡ ζητιάνα ἀπό τὸ πλῆθος
δειλὰ καὶ μπρὸς στὸν Κοφετοῦα προβάλλει.

Κι' αὐτὸς φορῶντας χρυσὸ στέμμα καὶ χλαμύδα
τὸ θρόνο ἀφήνει καὶ πορεύεται σιμά της,
—Δὲν εἶνε θᾶμα λὲν οἱ Λόρδοι, εἶν' ἡλιαχτίδα
καὶ πιὸ λαμπρὴ ἀπ' τὴ μέρα ἡ ὀμορφιά της.

Σὰν νιὸ φεγγάρι σὲ νυχτιὰ συννεφιασμένη
στὴ φτωχικιά της φορεσιὰ λαμποκοποῦσε
ἕνας τὰ μάτια της, τὴν ὄψη τὴ θλιμμένη,
τὸν ἀλαβάστρινο λαιμὸ ἄλλος παινοῦσε,

Μ' ἀγγέλου χάρη τέτοιο πρόσωπο γλυκὸ
δὲν εἶχε δῶ στὴ χώρα μας ξαναφανῆ.
Καὶ πέρνει ὅρκο ὁ Κοφετοῦα βασιλικό.
—Βασίλισσά μου αὐτὴ ἡ Ζητιάνα θὰ γενῆ.

Κ. Χ" ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΔΡΟΣΕΡΟΙ ΥΠΝΟΙ

I

Ξαστερωμένες ἔννοιες
στὴ θαλπωρὴ τοῦ ἔαρος
γλύστρησαν σὰν ἐλαφρὰ χελιδόνια
πάνω ἀπ' τὴ γαλάζι' ἀποκάλυψη τ' οὐρανοῦ
Φωτεινὲς ὧρες
κεντοῦν τὰ κορίτσια
στὶς κοιμισμένες ἀγάπες.

Καθαρὸς ὕπνος
ἀνασαίνει στὰ φλογερὰ μέλη
τοῦ κύκνου.

II

Ἡ στιλπνὴ διαφάνεια τῆς νύχτας
παίρνεται σὰν ἄνεμος εὐωδιαστὸς
μέσ' ἀπὸ τὰ βλέφαρά μας
Καθαρὴ ἔπαρση
πάλλεται σὰν μέταλλο λαμπρὸ
στὴν εὐαισθησιὰ τοῦ πυρετοῦ μας.

Ψήγματα φωτὸς πληρῶσαν
τὴν ἀδημονία μας
ἀκουμπισμένη στὰ τέσσερα σημεῖα
τοῦ ὁρίζοντος.

III

Χάσαμε τὴν αἴσθηση τοῦ κέρδους
κυνηγῶντας πεταλοῦδες καὶ νούφαρα.
Τὰ ἐξαίσια βλέμματα ποὺ γευτῆκαν
τὴν πεμπτουσία τῶν αἰσθημάτων μας
βασίλεψαν κάτω ἀπὸ τοὺς δειλινοὺς θρύλους.

Κρυερὸ χαμόγελο περουνιάζει
τὴν ἄδεια καρδιά μας
σακατεμένη ἀπὸ ἀπάτες
καὶ μύθους.

Γ. Ξ. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Η "ΦΟΙΝΙΚΙΑ,, ΤΟΥ Κ. ΠΑΛΑΜΑ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ *

ΤΟΥ ΒΑΣ. ΔΕΔΟΥΣΗ

Ἀπὸ τὴ ιθ' στροφὴ παρατηροῦμε ὅτι ἡ ποιητικὴ σκέψη γιὰ τὴν ἐξήγηση τοῦ μυστηρίου τῆς Φοινικιᾶς προχωρεῖ μὲ ἀντιθετικὰ βήματα. Θεὰ ἢ φυτικὴ ψυχή, στέμμα ἢ κόμη (μαλλιά), στὴν Πολιτεία ἢ στὰ ξένα μὲ τοὺς κύκνους καὶ τὰ γεράνια.

Στὴν κα' στροφὴ ἡ ἀντίθεση κορυφώνεται. Ἡ ἀντίθεση δὲν εἶναι μόνο ποιητικὸ στολίδι. Εἶναι τὸ καθρέφτισμα τῆς ἀντινομίας, τῆς διττῆς τάσης ποὺ ὑπάρχει μέσα στή φοινικιὰ καὶ σὲ κάθε ὀργανικὸ πλάσμα. «Λείψανο ἀπὸ ἕνα νεκρὸ ἀλλὰ μεγάλο αἰῶνα (χρυσὸ αἰῶνα), ἢ ἡ πρώτη δροσεράδα μιᾶς ζωῆς ποὺ γεννιέται (ἀπόνω στὸ γίγνεσθαι); Δηλαδὴ πότε ἀγωνίζεσαι νὰ ζωντανέψεις καὶ νὰ λάβεις αἴσθηση καὶ κίνηση καὶ νὰ μεταμορφωθῆς σὲ νύφη ἁμαδρυάδα, καὶ πότε ἀπὸ φυτὸ μὲ ζωὴ τείνεις νὰ νεκρωθῆς καὶ νὰ μεταμορφωθῆς σὲ μιὰ ὡραία κολῶνα Παρθενώνια. Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις ὅμως τείνεις σὲ κάτι τέλειο. Σὲ μιὰ πλάση ἀνώτερη νἄμπης παλεύεις.

Πότε εἶσαι τὸ τέλος, τὸ βράδι μιᾶς ἐποχῆς χρυσῆς (κολῶνα). πότε εἶσαι ἡ ἀρχὴ τὸ πρωΐ μιᾶς ζωῆς ποὺ γεννιέται (ἁμαδρυάδα). Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις βρίσκεσαι στὸ μεταίχμιο δύο κόσμων, στὸν ὁρίζοντα ποὺ χωρίζει τὸν ἕνα κόσμο ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ ὅπου σταματάει τὸ βλέμμα, χάνεται, δὲ μπορεῖ νὰ προχωρήσει πιὸ πέρα».

Ἐδῶ πρέπει νὰ προσέξουμε τὴ θέση ὅπου τοποθετεῖ ὁ Παλαμᾶς τὴν Ἀθήνα τοῦ Περικλῆ καὶ τὴν Ἑλλάδα γενικώτερα. Εἴτε ἄψυχη κολῶνα εἴτε πρωτόπλαστη ἁμαδρυάδα ἢ Φοινικιὰ πολιτογραφεῖται στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα, ποὺ συμβολίζει τὴν ἀνώτερη πλάση.

7. Ἀλλὰ καὶ στὸ πρωτοφανέρωμα τοῦ χριστιανισμοῦ ἡ φοινικιὰ ἔχει μιὰ θέση ξεχωριστή. Ὁ ποιητὴς ἀτενίζοντας τὴ φοινικιὰ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ μὴ μεταφερθῆ νοερὰ (—μιὰ καὶ εἶχε φτερουγίσει ἡ φαντασία του στὸ χρυσὸ αἰῶνα τῆς Ἑλλάδας—) καὶ νὰ μὴ φανταστῆ ὁλοζώντανη μπροστά του τὴ συγκινητικὴ στιγμὴ τοῦ θριάμβου τοῦ Ἰησοῦ, ποὺ τὸν ὑποδέχονταν μὲ κλάδους φοινίκων καὶ μὲ βάϊα καί φώναζαν τὸ «Ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου». Οἱ βλαστοὶ τῶν φοινικιῶν καὶ τὰ βάϊα ὑποδέχονταν κι αὐτὰ τὸν Ἰησοῦ τὸν ὡς ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἄγνωστο θεό, σὰ νὰ τὸν δοξολογοῦσαν κι' αὐτὰ μὲ τὸ «Ὡσαννά». Καὶ ἤτανε φυσικὸ οἱ φοινικιὲς καὶ τὰ φοινικόκλαδα (ποὺ τὰ κρατοῦσαν οἱ ἄνθρωποι στὰ χέρια) νὰ εἶδαν πρῶτες τὸν Ἰησοῦ, γιατὶ ἦταν πιὸ ψηλὲς καὶ τὸν ἀγνάντευαν ἀπὸ πιὸ μακριά.

κβ' στροφὴ

«Ὡσαννὰ» χύνουν οἱ βλαστοί σου καὶ τὰ [βάγια
καὶ τὸ βασιλικό, «ὡσαννά», παράστημά σου
πρὸς ἄγνωστου θεοῦ διαβατικοῦ τὰ μάγια
φανερωμένον πρῶτα, πρῶτα στὴ ματιά σου.
Ἐσὺ «ὡσαννά», «ὡσαννὰ» ἀποκρίνονται τὰ [πλάγια.
Ὦ ποιὰ τὰ ὁράματα καὶ ποιὰ τὰ μυστι- [κά σου;
Σφάζει τὰ λυγερὰ λουλούδια καὶ τὰ φύλλα
ἀπὸ καινούργιους οὐρανοὺς ἀνατριχίλα.

«Τὰ βάγια καὶ οἱ βλαστοὶ σου δοξολογοῦν μὲ τὸ Ὡσαννά, καὶ τὸ βασιλικὸ παράστημά σου ἐπίσης δοξολογεῖ μὲ τὸ ὡσαννὰ τὸν ἄγνωστο[1] θεὸ (τὸ Χριστό), ποὺ περνάει μὲ τόση γοητεία καὶ ποὺ πρώτη ἡ ματιά σου τὸν βλέπει ἀπὸ μακριὰ καθὼς ἔρχεται. Ἐσὺ ψέλνεις τὸ ὡσαννὰ καὶ τὸ ἀντιλαλοῦν τὰ πλάγια[2] »:

«Ἐσὺ πρωτόειδες καὶ πρωτόψαλες τὴν ἐμφάνιση τοῦ νέου θεοῦ, τοῦ καινούργιου οὐρανοῦ. Μιὰ ἀνατριχίλα διαπερνάει (σφάζει) τὰ λυγερὰ λουλούδια καὶ γενικὰ τὰ φυτὰ (φύλλα) ἀπὸ τὸ θέαμα κάποιου καινούργιου οὐρανοῦ, καὶ τὴν ἀνατριχίλα (συγκίνηση) αὐτὴ ἐσὺ τοὺς τὴ δίνεις μὲ τὴ χάρη ποὺ ἔχεις νὰ βλέπης ὁράματα τέτοια. Πές μας λοιπὸν καὶ σὲ μᾶς, ποιὰ εἶναι τὰ ὁράματα καὶ ποιὰ τὰ μυστικά σου;» Πάλι

1. Ἄγνωστο Θεὸ τὸν ὠνόμασε κι' ὁ Παῦλος στὸν Ἄρειο Πάγο στὴν Ἀθήνα.

2. Φοβερὴ παρανόηση τῆς στροφῆς αὐτῆς ἔκαμε ὁ Κ. Δεσποτόπουλος. Τὸ μυαλό του δὲν πῆγε καθόλου στὴ θριαμβευτικὴ εἴσοδο τοῦ Χριστοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα. Ὁ ἄγνωστος θεὸς εἶναι, λέει, ὁ ἄγνωστος θεὸς τοῦ σύμπαντος. Ὁ ὕμνος τὸ Ὡσαννά, λέγεται πρὸς τὸν ἑαυτό της(!). Γράφει στὴ μελέτη του ποὺ τὴν ἔχω ἀναφέρει: «Εἶναι ἡ στιγμὴ ποὺ ὁ ἐκστατικὸς ὕμνος ἔχει ὑψωθῆ μυστικὴ δοξολογία. Ἡ αἰσθητικὴ ἕνωση μὲ τὸ ἀντικείμενο ἔχει μεταρσιωθῆ λατρεία θρησκευτική. Δοξαστικὴ ἁρμονία ἀπὸ τὸ ὅραμα τῆς φοινικιᾶς καὶ πάλι ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς βασιλείας της διαχέεται πρὸς τὸ βασιλικὸ παράστημά της. Εἶναι ἡ αἰσθητικὴ ἔκφραση τῆς μαγικῆς κοινωνίας της πρὸς τὸν ἄγνωστο τοῦ σύμπαντος θεὸ καὶ τῶν ἄρρητων μυστικῶν ὁραμάτων της». Τὸ βασιλικὸ παράστημά σου ξεχύνει τὸ Ὡσαννά, λέει ὁ ποιητὴς—πρὸς τὸ βασιλικὸ παράστημά της ξεχύνεται τὸ Ὡσαννὰ λέει ὁ Κ. Δεσποτόπουλος. Καὶ τὰ καημένα τὰ βάγια τί γυρεύουν ἐδῶ, δὲν τὸ σκέφτηκε καθόλου. Δηλαδή; Τέλειος ἐκτροχιασμὸς τῆς ἑρμηνείας του.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος σελ. 71

ἐδῶ πρέπει νὰ θυμηθοῦμε τὴ θέση καὶ τὴν περίσταση, ὅπου βρίσκονται τὰ λουλουδάκια. Εἶναι ἀπόβροχο, λαμποκοπάει ἀνάσταση τὸ περιβόλι. Ὅλα τἆλλα πλάσματα συμμετέχουν σὲ κάποια χαρούμενη γιορτὴ ποὺ τὸ κέντρο της εἶναι ἡ Φοινικιά. Ἀναρωτιοῦνται λοιπὸν τὰ λουλουδάκια, μήπως αὐτὴ τὴν ὥρα ἡ φοινικιὰ ὁραματίζεται κανέναν καινούργιο θεό, (ὅπως τότε ποὺ πρωτόειδε τὸν Ἰησοῦ), καὶ τὴ χαρά της τὴν ἀχτινοβολάει καὶ στ' ἄλλα πλάσματα τοῦ κήπου.

8, Αὐτὸ εἶναι ἀφορμὴ νὰ ξαναγυρίσουν στὸν ἑαυτό τους. Κι ἐμεῖς; Ἐμεῖς εἴμαστε σὰν ξένα κι ἄγνωστα. Ἐμᾶς δὲ μᾶς ἔνιωσε κανένας. Ὅλα τὰ πλάσματα μᾶς εἶδαν, μὰ δὲ μπόρεσαν νὰ ἐμβαθύνουν στὴν ψυχή μας.

κγ' στροφὴ

Κι ἐμεῖς; ἦρθε ὡς ἐμᾶς τὸ μακρινὸ πουλάκι,
τἀγεράκι μᾶς ἄγγιξε μὲ τὰ φτερά του,
καὶ κοντοστάθηκε τὸ βιαστικὸ ρυάκι
καὶ τὸ παιδὶ μᾶς ἔρριξε τἀνάβλεμμά του,
καὶ τὸ περήφανο μᾶς ἔγνεψε ζαμπάκι
καὶ τὸ φεγγάρι ἦρθε γιὰ μᾶς ὡς ἐδῶ κάτου,
κι' εἶδε καθεὶς τἀπόξω μας, κανεὶς τὰ βάθη·
ὁ κόσμος γλίστρησεν ἀπάνω μας κι ἐχάθη.

Ἐντύπωση μᾶς κάνουν οἱ ὄμορφες καὶ τρυφερὲς εἰκόνες τῆς στροφῆς αὐτῆς. Τὸ μακρινὸ πουλάκι ἦρθε σιμά μας καὶ μᾶς κοίταξε. Τἀγεράκι μᾶς ἄγγιξε μὲ τὰ φτερά του. Τὸ βιαστικὸ ρυάκι ὅταν πέρασε πλάϊ μας, κοντοστάθηκε γιὰ νὰ μᾶς ἰδῆ, τὸ παιδὶ μὲ τὰ ἐρευνητικὰ κι ἀγνὰ μάτια του μᾶς ἔρριξε τὸ βλέμμα του, τὸ περήφανο ζαμπάκι ἔκαμε μιὰ ἐλαφρη κίνηση, μᾶς ἔγνεψε, καὶ τὸ φεγγάρι μᾶς ἔστειλε δῶ κάτου τὶς ἀχτίδες του. Ναί, ἀλλὰ ὅλ' αὐτὰ εἶδαν τὴν ἐξωτερική μας ἐμφάνιση, ποὺ εἶναι ἀσήμαντη καὶ μικρή. Τὰ βάθη μας, τὴν καρδιά μας, κανεὶς δὲν τὴν εἶδε. Ὅλος ὁ κόσμος πέρασε ξαφνικὰ (γλίστρησε) ἀπάνω μας κι ἐξαφανίστηκε». Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ τὰ λουλουδάκια ταυτίζονται μὲ τὸν ποιητή. Ἡ παραγνώριση, ἡ ἀποξένωση ἡ μοναξιά. Ἡ συνηθισμένη μοῖρα τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος.

Εἶδε καθεὶς τἀπόξω μας, κανεὶς τὰ βάθη.

9. Τὸ παράπονο φουσκώνει μέσα τους. Νιώθουν τὴν ἀπομόνωσή τους, βλέπουν τἆλλα πλάσματα νὰ τὰ ἑνώνει ἡ εὐτυχία τοῦ ἀπόβροχου. Ἡ ἕνωση αὐτὴ φέρνει τὴ συνεννόηση. Μὰ τὰ λουλουδάκια εἶν' ἔξω ἀπὸ τὴν ἕνωση καὶ τὴ συνεννόηση αὐτή. Σὰν ποιὸ νὰ εἶναι λοιπὸν τὸ μυστικὸ ποὺ τὸ ξέρουν τἆλλα πλάσματα καὶ τὸ ἀγνοοῦν τὰ λουλουδάκια; Πόσο θἄθελαν νὰ μάθουν!

κδ' στροφὴ

Πορτοκαλλάνθια, τὶ σᾶς ρώτησαν τ' ἀηδόνια;
Ὁ τζίτζικας τὶ θέλει ἀπὸ τὰ μεσημέρια;
Κι ὅσα βογγοῦν ἀπὸ τὰ καταχθόνια
κι ὅσα ἀνεβαίνουνε τραγούδια πρὸς τ' ἀστέρια,
τοῦ σαρακιοῦ ἡ φωνὴ, τ' ἀνήσυχα τριζόνια,
τ' ἀρώματα, οἱ πνοές, τὰ ἔρμα καὶ τὰ ταίρια,
ὅσα πετοῦνε, σέρνονται, λυγιένται, σκύβουν
κάτι γνωρίζουνε γιὰ σὲ καὶ μᾶς τὸ κρύβουν.

Ἀπὸ τἀηδονιοῦ καὶ τοῦ τζίτζικα τὸ τραγούδι ὡς τὴ φωνὴ τοῦ τριζονιοῦ καὶ τοῦ σαρακιοῦ, ὅλες οἱ φωνὲς τῆς φύσης, κι αὐτὰ τ' ἀρώματα ἀκόμη καὶ οἱ πνοές, λένε κάτι γιὰ τὴ Φοινικιά, ποὺ μένει μυστικὸ ἀπὸ τα λουλουδάκια—ποιητή. Τὶ ἄλλο εἶν' αὐτὸ ἀπὸ τὸ μυστήριο τῆς ζωῆς, ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ τὸ λύσει ἀκόμη οὔτε ἡ φιλοσοφία οὔτε ἡ ἐπιστήμη, οὔτε ἡ τέχνη; Ἡ ἀδυναμία αὐτὴ φέρνει τὸ σκεπτικισμό, τὴν ἀπαισιοδοξία.

10. Ἂς θυμηθοῦμε τὶ εἶπαν τὰ λουλουδάκια γιὰ τὸν ἑαυτό τους στὴν θ' στροφή.

Ἦρθε καὶ κλείστη μέσα μας,—ποιὸς νὰ πιστέψει!—
μιὰ κολασμένη καὶ μιὰ θεία· ἡ Σκέψη, ἡ Σκέψη.

Ὡς τώρα ἡ θεία Σκέψη ἐτραγούδησε τὴ φοινικιά. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ὅμως αὐτὴ ὀρθώνεται ἡ κολασμένη Σκέψη (ψυχὴ ἀπὸ μπόρα κι ἀπὸ πίσσα) καὶ βλέπει ὅλα τὰ πονηρὰ καὶ τά ἄσχημα, τὰ σκοτεινὰ καὶ γελοῖα.

κε' στροφὴ

Μέσα μας μιὰ ψυχὴ ἀπὸ μπόρα κι ἀπὸ πίσσα
ἰὸ πονηρὸ γιὰ σὲ στὸ λογισμό μας βάζει.
Στὴ νυχτερίδα ὅλο γιὰ σὲ μιλοῦσε ἡ κίσσα,
κι ἡ ἀκρίδα τὸ παινεύτηκε μὲ σὲ πὼς μοιάζει,
κι ἡ σφήκα ηὗρε χαρὰ στὴ σκέπη σου πεῤίσσα
κι ὁ νυχτοκόρακας μ' ἐσένα ἀναγαλλιάζει.
Μιὰ πλάση—Ἐσύ, ποὺ ἀτάραχτη τραβᾶς πρὸς τἆστρα,
παραμονεύει σε κακὴ κι ἀναγελάστρα!

Πλάση κακὴ κι ἀναγελάστρα. Ἡ νυχτερίδα, ἡ σφήκα, ὁ νυχτοκόρακας, ἡ ἀκρίδα, οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ κακοῦ. Τὸ κακὸ λοιπὸν καὶ τὸ ἄσχημο ὑπάρχει στὴ φύση καὶ παραμονεύει τὴν ὀμορφιὰ καὶ τὴν καλοσύνη.

(Ἔχει Συνέχεια)

ΒΑΣ. ΔΕΔΟΥΣΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΝΟΣ ΓΕΡΟΥ ΣΕ ΜΙΑ ΝΕΑ

ΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

1

Ἀγαπητή μου,

Μοῦ γράφεις νὰ σοῦ μιλήσω γιὰ τὸν ἑαυτό μου, ὕστερα μοῦ λὲς νὰ σοῦ μιλήσω καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό σου καὶ γιὰ τὴ ζωή.

Αἴ, νᾶξερες τὶ σκληρὸ πρᾶγμα εἶναι τὸ περπάτημα μέσα στὸν ἑαυτό μας!

Μοῦ λὲς νὰ σοῦ πῶ γιὰ τὸν ἑαυτό μου, γιατὶ νομίζεις πὼς εἶναι παράξενος ὁ ἑαυτός μου.

Ναί. Δὲ θέλω νὰ πῶ ὄχι. Πασχίζω νὰ κάμω μιὰ πορεία μέσα του, μὰ δὲν μπορῶ. Χάνομαι μέσα στὸ χάος τοῦ ἑαυτοῦ μου. Παίρνω ἕνα δρομάκι καὶ ἀρχίζω νὰ βαδίζω. Βαδίζω, βαδίζω ἀτελείωτα. Καὶ μέσα στὸν ἀτελείωτο αὐτὸ δρόμο τοῦ ἑαυτοῦ μου βρίσκω τὴν δίψα τοῦ διψασμένου διαβάτη.

Περνῶ ἀπὸ βουνοκορφὲς καὶ φτάνω σὲ πεδιάδες καὶ πάλι ξαναφτάνω σὲ ἀνηφοριές.

Μὰ ὁ δρόμος εἶναι ἄπειρος ὅπως ἄπειρος εἶναι καὶ ὁ ἄνθρωπος. Μέσα στὴν ἀπειρία αὐτὴ τοῦ ἑαυτοῦ μου, βρίσκω τὴν οὐσία τῆς ἀνθρώπινης ὕπαρξης. Γιατὶ ἡ ὕπαρξη, τὶ ἄλλο θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἀπὸ τὴν ἀπειρία;

Μήπως καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ζωή, ποὺ κλείνει μέσα της τὴν ὕπαρξη, δὲν εἶναι καὶ αὐτὴ ἀπειρία;

Μὰ θὰ μοῦ πῆς: Δὲν εἶπα τίποτα ἄλλο παρὰ μονάχα μιὰ στιγμὴ τοῦ χρόνου. Ναί. Δὲ θέλω νὰ πῶ ἄλλο. Εἶμαι μιὰ στιγμὴ τοῦ χρόνου. Μὰ τὶ εἶναι μιὰ στιγμὴ τοῦ χρόνου;

Μιὰ στιγμὴ τοῦ χρόνου εἶναι ὁλόκληρο τὸ παρελθὸν τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον. Ἔτσι δὰ νοιώθω τὴ στιγμὴ τοῦ χρόνου. Ἔτσι δὰ νοιώθω καὶ τὸν ἑαυτό μου. Μὰ αὐτό, γιὰ νὰ τὸ πετύχω, συνέχεια πλάθω τὸν ἑαυτό μου. Δουλεύω γιὰ τὸν ἑαυτό μου. Ἐσὺ μοῦ εἶπες πὼς εἶμαι ἀλλόκοτος

Ἀλλόκοτος καλά. Τὸ παραδέχομαι. Μὰ νομίζεις πὼς αὐτὸ εἶναι ἔτσι μονάχα ἕνα συμπτωματικὸ γεγονός. Ὄχι. Τέτοιο πρᾶγμα μὴ τὸ πιστέψεις.

Αὐτὸ εἶναι μιὰ ὑπέρτατη οὐσία τῆς πλέριας ἀνθρώπινης ὑπόστασης. Καὶ ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω πὼς τὸ ἔκαμε μανία δική του ὁ ἑαυτός μου. Γιατὶ σὰν μιὰ μανία θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ πεῖ. Βλέπεις αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ σὲ τριγυρίζουν; Ἂν θὰ τοὺς ρωτήσεις γιὰ μένα, θὰ σοῦ ποῦν μύρια ὅσα κακά. Τὸ ξέρω. Μὰ ἐγὼ δὲν εἶμαι πλασμένος γι' αὐτούς. Ἡ φύση μ' ἔπλασε νὰ ζῶ μέσα σ' ἕνα ἄπειρο πόθο. Μέσα σὲ μιὰ αἰώνια λαχτάρα. Ἔτσι δὰ νοιώθω τὴν εὐτυχία μου. Χρόνια καὶ χρόνια κύλισαν.

Χρόνια κι' ἐγὼ γύριζα ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου. Ἔψαξα ἐδῶ. Ἔψαξα ἐκεῖ. Πῆρα ὅλους τοὺς δρόμους ποὺ τραβοῦν πρὸς τοὺς αἰῶνες. Νόησα κόσμους καὶ κόσμους. Γνώρισα ἀνθρώπους.

Γνώρισα κοινωνίες καὶ λαούς. Εἶδα τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς κακούς. Τοὺς ἀνήθικους καὶ ἠθικούς. Ναί. Εἶδα αὐτοὺς ποὺ ἦταν ἠθικοὶ καὶ αὐτοὺς ποὺ μιλοῦσαν γιὰ τὴν ἠθική.

Ἠθική! Μὰ τὶ εἶναι αὐτὴ ἡ ἠθική.

Ὤ, αὐτὴ ἡ κακόμοιρη ἡ ἠθική! Αἰώνια σύρθηκε μέσα στὰ βιβλία. Αἰώνια εἶναι τὸ μοναδικὸ ἀποκοῦμπι τῆς ἀνθρώπινης κακομοιριᾶς.

Μίλησαν γι' αὐτὴ πάρα πολλοὶ σοφοί. Θέλησαν μὲ τὴν ἠθικὴ νὰ δώσουν τὸ οὐσιαστικὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Χάραξαν δρόμους καὶ δρόμους. Μὰ οἱ ἄνθρωποι δὲν θέλησαν νὰ τοὺς βαδίσουν. Ὁ ἄνθρωπος τρέμει μπροστὰ στὴν ἀλήθεια. Τὸν τραβάει πάντα ἡ ψευτιά. Μὰ ὄχι καὶ τὸν πραγματικὸ ἄνθρωπο. Μερικοὶ τρέφονται ἀπὸ τὴν ἀσχήμια. Μερικοὶ ἀπὸ τὴν ὀμορφιά.

Ἔτσι καὶ ἐγὼ εἶδα τὴν ἀσχημιὰ καὶ τὴν ὀμορφιά. Μὰ τίποτα δὲν ἀγάπησα πιὸ πολὺ ἀπὸ κεῖνο ποὺ πάντα δὲν εἶχα. Μὰ μέσα σ' ὅλο αὐτὸ τὸ περπάτημα ἔνοιωσα τὸν ἑαυτό μου. Καὶ γύρισα στὸν ἑαυτό μου.

Στὸν ἑαυτό μου ἐκεῖνο ποὺ βγῆκε ὕστερα ἀπὸ μιὰ σύγκρουση πάνω στὰ ἀγριεμένα βράχια τῆς ζωῆς. Νά, γιατὶ σοῦ γράφω αὐτὰ τὰ λόγια γιὰ τὸν ἑαυτό μου. Μὴ θαρρεῖς πὼς αὐτὰ τὰ λόγια εἶναι λόγια μονάχα. Αὐτὰ τὰ λόγια εἶναι ἡ σφραγίδα τῆς ζωῆς. Ξέρεις πολὺ καλὰ πὼς ἐγὼ γράμματα δὲν ἔμαθα. Οὔτε στὰ Πανεπιστήμια, πῆγα, οὔτε σοφοὺς ἄκουσα.

Ὤ, τὰ Πανεπιστήμια! πόση γνώση δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ μέσα. Γνώση καὶ γνώση. Μὰ ἡ γνώση τους εἶναι νεκρή. Ἡ ζωντάνεια ἀνήκει ἀλλοῦ.

Ἡ ζωντάνια εἶναι μιὰ οὐσία τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι κάτι θεϊκὸ μέσα στὴ φύση του. Μπορεῖ νὰ μάθεις πολλά. Μὰ πάρα πολλά.

Μὰ τὸ πραγματικὸ μεγάλο καὶ ὡραῖο δὲ θὰ τὸ βρεῖς μέσα σ' αὐτὴ τὴν μόρφωση. Τὴ δημιουργικὴ ἐκείνη πνοὴ δὲν θὰ τὴν ἀντικρύσεις μέσα στὴ σοφία τῆς νεκρῆς γνώσης.

Ἔτσι δὰ βλέπεις καὶ σὺ πόσο διαφορετικὰ ἔχω χτίσει τὸν ἑαυτό μου. Ἔτσι δὰ βλέπεις, καὶ σὺ γιατὶ βρίσκεις αὐτὸ τὸ ἀλλόκοτο μέσα στὸν ἑαυτό μου.

Μά, σὰ πάλι τὸ μυαλό μου γυρίσει πίσω ξαναβλέπει ἐκείνη τὴν μακρινὴ παιδοῦλα ποὺ εἶδα μιὰ μέρα τῆς ζωῆς μου.

Μονάχος σ' ἕνα σταυροδρόμι σταματημένος περιδιάβαζα τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔτρεχαν στὸ δρόμο τους. Μιὰ παιδοῦλα ἄστραψε

ΦΡ. ΣΙΛΛΕΡ

ΣΚΟΡΠΙΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΜΕΡΙΚΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

('Αναδρομὴ στοὺς μεγάλους κλασσικοὺς δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἀπὸ μιὰ ἄποψη ὠφέλιμη πρὸ πάντων σὲ περιόδους πνευματικῆς σύγχυσης, ὅπου ὅλοι μιλοῦν γιὰ ὅλα, ὅπου μπερδεύονται τὰ σύνορα τῆς πνευματικῆς ἄνθησης καὶ παρακμῆς καὶ ὅπου θορεῖ κανεὶς πῶς χάνεται πιὰ ὁλότελα ἡ ἔννοια τῆς εὐθύνης ἀπέναντι σ' ἕνα ζωντανό λαὸ ποὺ πάει νὰ σπάση σήμερα τὴν ἁλυσίδα ἀπ' τὶς προλήψεις ποὺ τὸν κυβέρνησαν καιρό, ζητῶντας ἀπ' τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους τοῦ τόπου μόνο φῶς, μὰ ἀληθινὸ φῶς ἔστω κι' ἄν συγγενεύει τοῦτο μὲ τὴν κάψα τῆς φωτιᾶς.

Πολλὰ σωστὰ παράπονα ἀκούγονται τελευταῖα γιὰ τὸ σύγχρονο βιβλίο τοῦ δυστυχισμένου τόπου μας, γιὰ τὸ διήγημα καὶ τὴν ποίηση κι' ἀκόμα γιὰ ἕνα εἶδος θεάτρου τῆς παρακμῆς ποὺ τὸ ἐπισκέπτεται πάντα μὲ ζημία ὁ λαός. Ὅλοι νοιώθουμε πῶς κάτι, μᾶλλον πολλὰ πάρα πολλὰ δὲν στέκουν καλὰ στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μὰ ἀπὸ πουθενὰ δὲν ἀκούγεται ὁ ἔλεγχος. Ὅλα πῆγαν νὰ γίνουν καὶ στὶς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις συμφέρον καυχησιολογία, ἐγωϊσμός, ὑποβολιμαῖες κριτικές, πολιτική, ὅλα ξερὸς λίβας ποὺ κατακαίει κάθε γνήσια ἄνθιση ποὺ μαραίνει κάθε εἰλικρίνεια ποὺ ὁπλίζει μόνο τὴ θρασύτητα καὶ τὴν πνευματικὴ ἀνομία. Ποῦναι λοιπὸν τὸ φῶς καὶ ποῦναι ὁ ἔλεγχος; Ὅλοι λοιπὸν γίνήκαμε διαφθορεῖς τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς ἑνὸς λαοῦ ποὺ ζῆ τὸ πιὸ ἀνέκφραστο σ' ὀδύνη δρᾶμα του, καὶ κλῆρος καὶ ἀφεντάδες καὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ὅλοι φαρισαῖοι ἀγιάνρευτοι; Ὅλοι ξέρομε ἀκόμα καὶ κάτι ἄλλο σήμερα. Πῶς στὸν τόπο μας κερδίζει κανεὶς κάποτε πολὺ εὔκολα καὶ ἄκοπα τὸ ζηλευτὸ στεφάνι δάφνης τοῦ συγγραφέα τοῦ ποιητῆ κλπ. Εἶναι κάποια δύσκολη ἀρρώστεια ποὺ φέρνει ὁλοένα καὶ σὲ χειρότερο πνευματικὸ ἐπίπεδο. Συγχίζομε τὸ πρόστυχο μὲ τὸ εὐγενικό, τὸ γελοῖο μὲ τὸ σπουδαῖο, τὸ προοδευτικὸ μὲ τὸ ἠθικὸ καὶ ποζάρομε κατόπι μὲ τίτλους ποὺ μᾶς φοροῦν οἱ ὅμοιοι μας ἀναπαυμένοι σὲ μιὰ πρόσκαιρη ἀθανασία, ποὺ πέρνει χιμαιρικὴ μορφή, μόλις φανῆ στὴ γενικὴ σύγχιση κάποιος πιὸ ἐπιτήδειος «εὐκαιριάδης». Δὲν ἐννοῶ τοὺς μετρημένους στὰ δάχτυλα πνευματικοὺς ἀνθρώπους τοῦ τόπου, ποὺ ὅτι δίνουν τὸ δίνουν ὕστερα ἀπ' τὴν ὀδύνη ποὺ προηγεῖται σὲ κάθε γνήσια πνευματικὴ δημιουργία, μὰ τοὺς ἀμέτρητους τιτλούχους ποὺ μᾶς ξεκουφαίνουν συχνὰ μὲ ἄνοστους καυγάδες, ἔτσι ποὺ δὲ μᾶς μένει πιὰ καιρὸς νὰ προσέξουμε τὴν ἐπέκταση τοῦ πρόστυχου γούστου στὴ φιλολογία καὶ στὴν ἐλαφρὴ θεατρικὴ δημιουργία(!). Μιὰ μικρὴ ἀναδρομὴ λοιπὸν σὲ κλασσικοὺς σημαίνει γύρισμα στὴ νηφαλιότητα, ἀνάπαψη στὴν αἰώνια δροσιὰ τοῦ παγκοσμίου πνεύματος, κι' ἄν ὄχι τίποτα περισσότερο τοὐλάχιστο ἀνανέωσή μας σὲ πηγὲς ἀστείρευτες, ἠθικὲς καὶ ζωηφόρες. Γιατὶ ὄχι;)

Τ. Στ.

στὰ μάτια μου. Αὐτὴ δὲν ἔμοιαζε μὲ ἀνθρώπινη ὕπαρξη.

Μιὰ παιδοῦλα κάτι σὰν θεϊκὴ μορφή. Κάτι σὰν θεϊκὸ σημάδι. Κι' αὐτὴ πιὰ ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα κλείστηκε μέσα στὴν ψυχή μου. Αὐτὴ ἦταν πιὰ γιὰ μένα ἡ οὐσία μου.

Πέρασε ἀπὸ μπροστά μου. Μὰ στὴν οὐσία ἔμεινε μέσα μου. Μέσα βαθιά μου. Εἶναι ριζωμένη καὶ πλασμένη πιὰ σὰν ἰδέα τῆς καρδιᾶς καὶ τοῦ μυαλοῦ μου. Γιαυτὸ πάντα πότε—πότε ἔρχεται μπροστά μου.

Ξαναγυρίζει φτερωτὴ καὶ λαμπερή σὰν τὸ λουλοῦδι τῆς νιότης, καὶ πάντα εἶναι τὸ νόημα τῆς ὕπαρξής μου. Στὸ ἀντίκρυσμα αὐτῆς τῆς ὀμορφιᾶς βρίσκω τὸ πιὸ εὐχάριστο καὶ τὸ πιὸ ὥραῖο ποὺ ὑπάρχει μέσα μου.

Γιατὶ αὐτὴ μοῦ δείχνει τὸ δρόμο πρὸς τὴν τελείωση καὶ τὴν ἀλήθεια.

Ὤ, τὶ εἶπα! Ποῦ φωλιάζει αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. Μήπως πάνω στὴ ψηλὴ κορφή; Μήπως πάνω καὶ πέρα ἀπὸ τὶς ἀπέραντες θάλασσες. Ναί. Μένει πολὺ μακρυά. Μὰ πολὺ μακρυά. Γιατὶ ὁ δρόμος πρὸς τὴν ἀλήθεια εἶναι ἀπέραντος ὡσὰν τὴν ἀπεραντοσύνη τῆς ἀλήθειας.

(Ἔχει συνέχεια)

Ν. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Ὅλα τὰ ἰδιαίτερα ἐκεῖνα χαρακτηριστικά, ποὺ κάνουν τὰ πράγματα ν' ἀποχτοῦν αἰσθητικὴ ἀξία, μποροῦν νὰ κατατα-χτοῦν σὲ 4 κατηγορίες, ποὺ ἀνάλογα μὲ τὴν ἀντικειμενική τους διαφορὰ καὶ τὴν ὑποκειμενική τους ἀναφορὰ στὴν παθητικὴ ἢ τὴν ἐνεργητική μας δύναμη προκαλοῦν διαφορετικὴ εὐχαρίστηση, ὄχι μόνο ἀνάλογη μὲ τὴ δύναμη ἀλλὰ καὶ ἀνάλογη μὲ τὴν ἀξία, καὶ ποὺ χρησιμοποιοῦνται διαφορετικὰ γιὰ τὸ σκοπὸ τῶν καλῶν τεχνῶν. Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ τὸ εὐχάριστον, τὸ καλόν, τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ ὡραῖον. 'Απ' τὶς τέσσερες αὐτὲς κατηγορίες μόνο τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ ὡραῖον ἀνήκουν στὴ σφαῖρα τῆς τέχνης. Τὸ εὐχάριστο δὲν εἶναι γιὰ τὴν τέχνη καὶ τὸ καλὸν τοὐλάχιστο δὲν εἶναι σκοπὸς τῆς τέχνης. Ὁ σκοπὸς τῆς τέχνης εἶναι ἡ διασκέδαση, ἐνῶ τὸ καλόν, θεωρητικὰ καὶ πραχτικὰ δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε καὶ ἐπιτρέπεται νὰ γίνη μέσον εὐχαρίστησης.

Τὸ εὐχάριστον ἁπλῶς διασκεδάζει τὶς αἰσθήσεις. Αὐτὴ εἶναι ἡ διαφορά του ἀπ' τὸ καλόν, ποὺ εὐχαριστεῖ μόνο τὴ διάνοια. Τὸ εὐχάριστο ἀρέζει μὲ τὴν ὕλη του, γιατὶ μόνο τὸ ὑλικὸ μπορεῖ νὰ ἐπηρεάση τὴν αἴσθηση ἐνῶ κάθε τι ποὺ εἶναι μορφὴ ἀρέζει μόνο στὴ διάνοια.

Τὸ ὡραῖον ἀρέζει βέβαια μέσω τῆς αἰσθήσεως καὶ ἔτσι ξεχωρίζει ἀπ' τὸ καλόν. 'Αρέζει ὅμως καὶ μὲ τὴ μορφή του στὴ διάνοια καὶ ἔτσι ξεχωρίζει ἀπ' τὸ εὐχάριστον. Μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πῶς τὸ καλὸν ἀρέζει μὲ τὴν λογικὴ μορφή του, ἐνῶ τὸ ὡραῖον μὲ τὴν ὅμοιαν πρὸς τὸ λογικὸν

μορφή του. Τὸ εὐχάριστο ἀντίθετα ἀρέζει δίχως καμιὰ μορφή.

Λοιπὸν τὸ καλὸν τὸ στοχαζόμαστε, τὸ ὡραῖον τὸ θεωροῦμε (ἀντιλαμβανόμαστε) καὶ τὸ εὐχάριστο τὸ αἰσθανόμαστε. Τὸ πρῶτο ἀρέζει ὅταν τὸ σκεφτόμαστε, τὸ δεύτερο ὅταν τὸ παρατηροῦμε καὶ τὸ τρίτο ὅταν τὸ αἰσθανόμαστε ὑλικά.

Ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ καλὸν καὶ τὸ εὐχάριστο εἶναι τὶς περισσότερες φορὲς φανερή. Τὸ καλὸν πλαταίνει τὴ γνώση μας ἐπειδὴ δίνει καὶ προϋποθέτει τὴν ἔννοια τοῦ ἀντικειμένου του.

Ὁ λόγος ποὺ μᾶς ἀρέζει τὸ καλὸν βρίσκεται στὸ ἀντικείμενο, ἀδιάφορο ἄν ἡ εὐχαρίστηση εἶναι μιὰ κατάσταση στὴν ὁποία βρισκόμαστε. 'Αντίθετα τὸ εὐχάριστον δὲν μᾶς δίνει διόλου γνώση τοῦ ἀντικειμένου του καὶ δὲν στηρίζεται σὲ κανένα ἀντικείμενο. Εἶναι εὐχάριστον ἁπλῶς διότι τὸ αἰσθανόμαστε, καὶ ἡ ἔννοιά του ἐξαφανίζεται ἐντελῶς, ἀμέσως μόλις σκεφτοῦμε τὴν ἀφορμὴ τοῦ αἰσθήματος ἢ ὅταν ἁπλῶς τὴν μεταβάλλομε. Ἕνας ἄνθρωπος ποὺ κρυώνει, αἰσθάνεται εὐχαρίστηση σὲ μιὰ ζεστὴ ἀτμόσφαιρα. Ὁ ἴδιος ἄνθρωπος ὅμως στὴν κάψα τοῦ καλοκαιριοῦ, θὰ ἐπιθυμήση μιὰ δροσερὴ σκιά. Καὶ στὶς δυὸ αὐτὲς περιπτώσεις, ὁμολογοῦμε πῶς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς σκέφτηκε σωστά. Τὸ ἀντικειμενικὸ εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητο ἀπὸ μᾶς. Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς φαίνεται σήμερα σωστό, σκόπιμο καὶ λογικὸ θὰ μᾶς φαίνεται τὸ ἴδιο καὶ σὲ εἴκοσι χρόνια, μὲ τὴν προϋπόθεση πῶς σήμερα ἔχομε κρίνη σωστά.

(Ἔχει συνέχεια)

Μετ. Τ. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΝΕΙΩΜΑΤΑ

ΑΡΧΕΙΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ

(Τριμηνιαῖον Ὄργανον τῆς Ἑταιρείας Κοινωνιολογικῶν Σπουδῶν) Ἀθῆναι Ἔτος Α' Ἰανουάριος—Μάρτιος 1944

Μέσα σὲ μιὰν ἐποχὴ τόσο ταραγμένη, γιομάτη ἀμφιβολίες κι' ἐρωτήματα γιὰ τὸ κάθε τι, μὰ πιὸ πολὺ γιὰ τὸ μέλλον καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, προσπάθειες σὰν αὐτὴ ποὺ μᾶς ἐμφανίζει, τὸ «Ἀρχεῖον Κοινωνιολογίας καὶ Ἠθικῆς» τριμηνιαῖον περιοδικὸν Ὄργανον τῆς ἑταιρείας κοινωνιολογικῶν σπουδῶν» μὲ διευθυντὲς τοὺς κ. κ. Ἀβ. Ἐλευθερόπουλο, καὶ Δ. Τσάκωνα, πρέπει νὰ τὶς βλέπει κανένας καὶ νὰ τὶς περιβάλλει μὲ εἰς καλύτερες διαθέσεις.

Δείχνουν, σὲ πεῖσμι κάθε ἀρνητικῆς γιὰ πνευματικὴ δουλειὰ κι' ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τάσης, ὅτι ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος τοῦ τόπου μας εἶναι πάντα ζωντανὸς καὶ πάντα ἀφοσιωμένο, στὸ μόχθο τῆς πνευματικῆς ἐμβάθυνσης στὸ φαινόμενο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Θὰ σημειώσουμε τὴν ἀντικειμενικότητα, τὴν ὁποία προσπαθεῖ νὰ κρατήση τὸ «Ἀρχεῖον», στὴν ἐξέταση τῶν κοινωνιολογικῶν φαινομένων, γνωστὴ σὲ μᾶς ἀπ' τὴ μέθοδο τοῦ κ. Ἀβροτέλη Ἐλευθεροπούλου, ποὺ γιὰ πολλὰ χρόνια εἴχαμε τὴν εὐτυχία νὰ τὸν ἀκούσουμε σὰν καθηγητὴ στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Μιὰ τέτοιαν ἄποψη βλέπει κανένας στὰ ἄρθρα τοῦ Φιλολάου Ἐλευθέρου, «Κοινωνιολογία καὶ Ἠθικὴ» καὶ «παρατηρήσεις τινὲς εἰς τὴν μελέτην τοῦ Γ, Σκληροῦ—Φιλοσοφία τοῦ Πολέμου καὶ τῆς Εἰρήνης—». Στὸ τελευταῖο θέμα κρίνοντας ὁ κ. Ἐλεύθερος τὴν ἄποψη τοῦ Σκληροῦ γιὰ τὴν ἐξήγηση τοῦ πολέμου, ἄποψη καθαρὰ οἰκονομική, εἰσάγει τὸ στοιχεῖο τῆς «προσωπικότητας» καὶ τοῦ «ἰδεολογικοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ πλήθους», παράγοντες τοὺς ὁποίους θεωρεῖ «ἐξ ἴσου» ὡς αἰτίες τῶν πολέμων. Θὰ εἶχε κανένας νὰ παρατηρήση ὅτι ὁ καθορισμὸς αὐτὸς τῶν αἰτιῶν τῶν πολέμων τότε ἔχει ἀξία ὅταν σὲ κάθε συγκεκριμένη περίπτωση πολέμου θὰ μᾶς δίνουν ἀφορμὴ ὄχι γιὰ νὰ τὶς ἐπαληθεύσουμε ἀλλὰ γιὰ νὰ βροῦμε χωρὶς τὴ μονομέρεια τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης θεωρίας, στὴν περίπτωση ποὺ ἐξετάζουμε, ποιὸ ὑπῆρξε τὸ πρωταρχικὸ καὶ πιὸ τὸ δευτερεῦον αἴτιο ἢ ἄν ἀποκλείεται τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο. 'Αναγκαία συνύπαρξη καὶ τῶν τριῶν αἰτιῶν σὲ κάθε περίπτωση πολέμου θὰ ἦταν ἐντελῶς ἀνεπιστημονικὸ νὰ τὴ δεχτοῦμε, μιὰ ποὺ ἡ ἕως τώρα ἔρευνα τοῦ ζητήματος ἀπόδειξε τὴν διεξαγωγὴ πολέμων, ποὺ εἶχαν κίνητρα καθαρὰ οἰκονομικά, ὅπως καὶ τὸ ἀντίθετο, πολέμων ποὺ τοὺς δημιούργησε καὶ τοὺς διεξήγαγεν ἡ ἀλόγιστη ὁρμὴ μιᾶς προσωπικότητας καὶ ὁ ἰδεολογικὸς ἐνθουσιασμὸς τοῦ πλήθους.

Θὰ ἤθελα ἐπίσης νὰ ἀμφισβητήσω τὴν ἄποψη τοῦ Δημ. Γ. Τσάκωνα, ὁ ὁποῖος στὸ ἄρθρο του γιὰ τὸν Γ. Σκληρὸ λέει: «Ἐλπίζομεν ὅτι συντόμως θὰ πραγματοποιηθῆ ἡ ὑφ' ἡμῶν ἀναγγελομένη ἔκδοσις τῶν ἁπάντων τοῦ Γεωργίου Σκληροῦ». ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ὁποίας θέλομεν εὑρέως ἀναπτύξει τὴν ἔναρξιν τῆς παρακμῆς τοῦ Νεοελληνικοῦ Πνεύματος, ἥτις μεθ' ἰδιαζούσης σταθερότητος σημειοῦται ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ **Γεωργίου Σκληροῦ καὶ Ἰωνος Δραγούμη**». Ὁ κ. Τσάκωνας ἀναγνωρίζει σὰν δυὸ πνευματικοὺς πόλους τῆς ὅλης πνευματικῆς νεοελληνικῆς ἐξέλιξης τὸν **Σκληρὸ καὶ τὸν Δραγούμη**. Τονίζει ἐπανειλημένα στὸ ἄρθρο του τῆς δυὸ αὐτὲς φυσιογνωμίες, τοῦ καθαροῦ σοσιαλιστὴ καὶ τοῦ ἀτίθασου κι' ὀνειροπόλου ἑλληνολάτρη, ποὺ τόσο πολέμησε γιὰ ν' ἀλλάξη τὴν νοοτροπία τῶν νεοελλήνων καὶ νὰ δώση μιὰ καινούργια πνοὴ στὰ πολιτικὰ πράγματα τοῦ τόπου μας. Δὲν ἔχουμε καμμιὰν ἀντίρρηση καὶ γιὰ τοῦ Σκληροῦ καὶ γιὰ τοῦ Δραγούμη τὴν προσωπικότητα, -ὁ τελευταῖος μάλιστα εἶναι τέλεια ἀγνοημένος ἀπὸ τοὺς νεοέλληνες καὶ γι' αὐτὸ δὲ θάταν ἄσχημο τὸ «Ἀρχεῖον» νὰ μᾶς δώση δείγμα καὶ τῆς δικῆς του πνευματικῆς δουλειᾶς. Ὅμως ὁ κ. Τσάκωνας δὲν εἶναι δικαιολογημένος ὅταν φτάνει στὸ σημεῖο νὰ μιλάη γιὰ παρακμὴ τοῦ Νεοελληνικοῦ Πνεύματος ὕστερ' ἀπ τὸ Δραγούμη καὶ τὸν Σκληρό. Γιὰ νὰ φανῆ πόσο ἡ διαπίστωση αὐτὴ εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὴν πραγματικότητα εἶμ' ὑποχρεωμένος ν' ἀναφέρω γιὰ παράδειγμα τὸν Δημ. Γληνό, τὸν Κ. Γεωργούλη καθὼς καὶ τὰ φωτεινὰ μετέωρα τοῦ Φώτου Πολίτη καὶ τοῦ Ι. Συκουτρῆ. Τὸ ἔργο τους δείχνει μιὰ καθολικὴ πνευματικὴ τοποθέτηση ἀπέναντι στὰ προβλήματα τῆς φιλοσοφίας, τῆς τέχνης καὶ τῆς ζωῆς ὥστε ὄχι μόνο δὲν ἀποτελοῦν παρακμὴ γιὰ τὸ Νεοελληνικὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ δείγματα μιᾶς συνεχοῦς ἀνόδου τοῦ νεοελληνικοῦ πνεύματος στὴν καθαρὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ ἐξέταση τῶν φαινομένων, ἔρευνα ποὺ πολλὲς φορὲς δείχνει πρωτοτυπία, χαράζει νέους δρόμους καὶ ρίχνει νέο φῶς.

Θὰ μιλήσω ἀκόμα γιὰ τὴ γλῶσσα τοῦ περιοδικοῦ ἀπ' ἀφορμὴ μιᾶς σημείωσής του, στὴν ὀ-

ποία ζητάει ἀπὸ τοὺς συνεργάτες: «γλῶσσαν ἁπλῆν». Ξέρουμε τὶς ἐπιφυλάξεις τοῦ κ. Ἐλευθερόπουλου γιὰ τὴ ζωντανή μας—τὴ δημοτική—γλῶσσα, ὅμως πιστεύουμε ὅτι τὸ «Ἀρχεῖον» θὰ ἔπρεπε στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ προτιμήση ἀπ' τὴ νόθο κατάσταση τῆς ἁπλῆς γλῶσσας τὴν ζωντανὴ πραγματικότητα τῆς δημοτικῆς. Θὰ ἦταν, γιὰ τὴν τόσο σοβαρὴ καὶ τόσο ἀξιέπαινη καὶ σημαντικὴ γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα πρόσπάθειά του, ἕνα ἀκόμα μέσο ἐπιτυχίας.

ΚΩΣΓΑΣ Δ. ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

ΔΑΚΡΥΣΜΕΝΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ

Ν. Παπαγεωργοπούλου, ποιήματα. Χαλκίδα 1944

Ἕνα ἔργο τέχνης κατ' ἀρχήν, ἀσφαλῶς ἀπευθύνεται στὴν νοημοσύνη μας καὶ τὸ γοῦστο μας.

Τοῦτο ὅμως μονάχα δὲν ἀρκεῖ καὶ χρειάζεται ἀκόμα ἕνα δυσκολώτερο πρᾶγμα, γιὰ ἕνα ἔργο τέχνης, αὐτὸ ποὺ λέμε τί θέλει νὰ πῆ ἢ αὐτὸ ποὺ δὲν θέλει νὰ πῆ, μ' ἄλλα λόγια νὰ τοῦ δόσουμε ἕνα ὄνομα.

Χωρὶς νὰ θέλω, ὁμολογῶ, νὰ φανῶ κατηγορηματικὸς λέω, ὅτι ἡ σημασία τῆς ὀμορφιᾶς τῆς ποιητικῆς αὐτῆς συλλογῆς τοῦ κ. Παπαγεωργοπούλου καθρεφτισμένη, ἀπόλυτα καὶ ὁλοκληρωτικὰ μέσα στὴν διάθεση τῆς ψυχῆς, του φαίνεται νὰ μοιάζει μ' ἕνα «πακέττο» συγκινήσεων περίσσειας εὐαίσθητης ἀνίας, ποὺ στὸ βάθος της διαφαίνεται παρήγορα ἡ προσπάθεια νὰ ἐκφράση κάτι.

Σὲ λεπτομερῆ ἀνάλυση οἱ στίχοι τοῦ κ. Παπαγεωργοπούλου ἔχουν ἕνα αἴσθημα συγκρατημένο, θὰ ἔλεγα ἀνικανοποίητο, ντυμένο πάντοτε μὲ μιὰ ὀμορφιὰ ποὺ δὲν μπορεῖ ἀκόμα νὰ μᾶς φανερώση τὸν ἑαυτό της.

Σήμερα καὶ αὔριο, ἴσως νὰ μὴ κατωρθώση ἀκόμη νὰ κάνη ν' ἀπηχήση μέσα μας εὐεργετικὴ ἡ ὀμορφιὰ ποὺ δουλεύει μὲ τοὺς στίχους του. Μεθαύριο καὶ στὸ συβιλλικὸ μέλλον πιθανὸν νὰ μπορέση ὁ ποιητὴς τῶν «Δακρυσμένων Ἀγγέλων» νὰ καρφώση μὲ τὸ χρυσὸ βέλος τῆς μορφῆς, τὸν φευγαλέο καὶ ἀτίθασο ἴσκιο τῆς δημιουργίας, ποὺ δὲν γνωρίζει ὅρια καὶ εἶναι πέρα ἀπὸ ψυχικὲς καταστάσεις.

Ὁ κ. Παπαγεωργόπουλος πιστεύει βέβαια κατὰ τὸν στίχο τοῦ Παλαμᾶ, ὅτι ὁ ποιητὴς εἶναι ἀηδόνι καὶ μάλιστα, ἕνα ἄφροντι ἀμέριμνο καὶ ἀνεύθυνο ἀηδόνι.

Καλά αὐτό. Ὅταν ὅμως φέρουμε μπροστά μας τὸ ἔργο τοῦ πραγματικοῦ ποιητή, δηλαδὴ τὴν προσπάθεια ἐκείνη, ποὺ θέλει νὰ μᾶς γνωρίση τὸ περιεχόμενο τῆς Ζωῆς, τότε εἶναι καλύτερα νὰ παραδεχτοῦμε τὸν ποιητὴ σὰν ἕνα ἄνθος ποὺ βλάστησε στὴν ἄκρη τοῦ σκονισμένου δρόμου τοῦ μυστηριώδους Ἀγνώστου καὶ δὲν κρατεῖ τὸ ἄρωμά του γιὰ τὸ ἑαυτό του ἀλλὰ τὸ δίνει ὁλόκληρο ὡς τὴ τελευταία του πνοὴ σ' ὅλους τοὺς διαβάτες...

«Ἡ τέχνη—ὅταν εἶναι δηλαδὴ τέχνη—γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὴν Ἐλισάβετ Μπάρρετ, εἶναι πρὸ παντὸς μιὰ ἔκφραση ἀνθρωπισμοῦ συγκεντρωμένη σὲ μιὰ ἀτομικὴ ὕπαρξη. Ἡ τέχνη ὁ ὑψηλὸς καὶ γεμάτος εὐθύνη σκοπὸς τῆς ζωῆς ἡ ἐπίμονη καὶ αὐστηρὴ ἐργασία, ἀπαιτεῖ ἕναν ὁλόκληρο ἄνθρωπο καὶ τὸν θέλει καὶ ὅλον δικό της».

Τὰ λόγια αὐτὰ ἀπαραίτητα γιὰ ἕνα νέο ἄνθρωπο καὶ μάλιστα νέο τεχνίτη, ὅπως καὶ νὰ τὰ πάρουμε, ἕνα πεντόσταγμα δυνατοῦ κρασιοῦ, μᾶς μιλοῦν γιὰ τὴν ἐπιμονὴ καὶ εὐσυνείδητη ἐργασία, ποὺ αὐτὴ μονάχα φτάνει τὰ ὅρια τῆς χώρας τοῦ πόνου καὶ ἀποτελεῖ συνάμα τὸ ἥμισυ τοῦ περιεχομένου τοῦ κόσμου. Ἔτσι ὁ τεχνίτης ποὺ θέλει νὰ δημιουργήση πραγματικὰ μαθαίνει πολλά, ξαίρει πιὸ πολλά. Ὄχι ἀπὸ κεῖνα ποὺ διδάσκονται στὰ σχολεῖα, ἀλλὰ ἀπὸ κεῖνα, ποὺ τὰ μαθαίνει κανένας μονάχος του, φέρνοντας σὲ κριτήριο καθημερινὸ τὸν ἑαυτό του, μέσα στὴν χαρὰ καὶ τὸν πόνο, τὴν ἀποτυχία καὶ ἐπιτυχία.

Ὁ κ. Παπαγεωργόπουλος ἂν κατωρθώση νὰ ἀποσείση ἀπὸ πάνω του, τὴν ρωμαντικὴ ἐκείνη περιγραφὴ ἀπόψεων ζωῆς, κυταγμένης ἀπὸ ἕνα θαμπὸ κρύσταλλο ἀπαισιόδοξου πραγματισμοῦ, ποὺ εἶναι ἀπόρροια διαβάσματος, ἤτοι τῆς τραγικῆς ψευτιᾶς τῆς μάθησης καὶ μίμησης μὲ τὴν ὁποία παραγεμίζουν τὰ κεφάλια τους, οἱ λεγόμενοι μορφωμένοι ἄνθρωποι, μπορεῖ νὰ προσφέρη θετικὰ, καὶ πιὸ συγκεκριμένα δείγματα τέχνης ποὺ νὰ ὑπερνικάει τὴν πεζότητα, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς τὸν περιβάλλει καὶ αὐτόν.

ΣΤΥΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

κ. **Ν. Νοστ.** Τὰ ποιήματά σου παρουσιάζουν πολλὲς ἀτέλειες ὄχι μόνο ὡς πρὸς τὴν καλλιτεχνικὴ μετουσίωση τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων μὰ καὶ καθαρὰ στιχουργικὲς καὶ στὸ ρυθμὸ καὶ στὴν ὁμοιοκαταληξία (μαλλιὰ—ἀργά,—μυρωμένο—αἰθέριο,—μάτι—νάβρη κλπ.) Χρειάζεται ἀρκετὴ προσπάθεια γιὰ νὰ δώσεις κάτι δημοσιεύσιμο. κ. **Ἀ. Βρ.** Τὰ πεζά σου δείχνουν μιὰ ἀρκετὰ ὥριμη λυρικὴ διάθεση κι' ἀποσχέουν νεανικὴν αἰσιοδοξία σπάνια στὰ ἔργα τῶν νέων ἐδίως τοῦ τελευταίου καιροῦ. Πάντως σ' αὐτὰ ποὺ μᾶς ἔστειλες ὑπάρχει πλατυασμὸς ἀδικαιολόγητος κι' χαλαρότης ὕφους. Μὲ μιὰ μεγαλύτερη προσπάθεια θὰ μποροῦσες νὰ δώσεις καλίτερα πράγματα. κ. **Ἀ Λῶρ.** Τὸ Jero Noctés θὰ ἦταν δηόοσιεύσιμο ἂν κατώρθωνες νὰ δώσεις στὰ λεγόμενά σου μορφὴ πιὸ συγκροτημένη καὶ ν' ἀποφύγεις ἀρκετὲς κοινοτοπίες (λάγνα φωνή σου κλπ.) κ. **Χ. Κασ.** Ἡ μίμηση σὲ κάνει νὰ μὴ μπορεῖς νὰ δώσεις κάτι γνήσιο κάτι ποὺ ν' ἀπήχει πραγματικὰ τὴν ψυχή σας. Τὰ ὅσα μᾶς ἔστειλες αὐτὸ δείχνουν.

κ. **Χρ. Ἀνδρ. Ἐδ.** Χαιρόμαστε γιὰ τὴν ἐκτίμηση ποὺ ἔχεις στὸ περιοδικό μας. Τὰ ποιήματά σου ὅσο παιδικὰ κι' ἂν εἶναι δείχνουν πῶς μπορεῖς νὰ ἐξελιχθεῖς. Δούλεψε λοιπόν. κ. **Τ. Σπ. Βερ.** Εὐχαριστοῦμε. Τὸ ποίημά σας καλό. Μόνο ποὺ τὸ λάβαμε ὅταν ἡ ὕλη εἶχε συμπληρωθῆ κι' ἔτσι ἔχασε τὴν ἐποικαιρότητά του. Στεῖλτε μας τίποτ' ἄλλο.